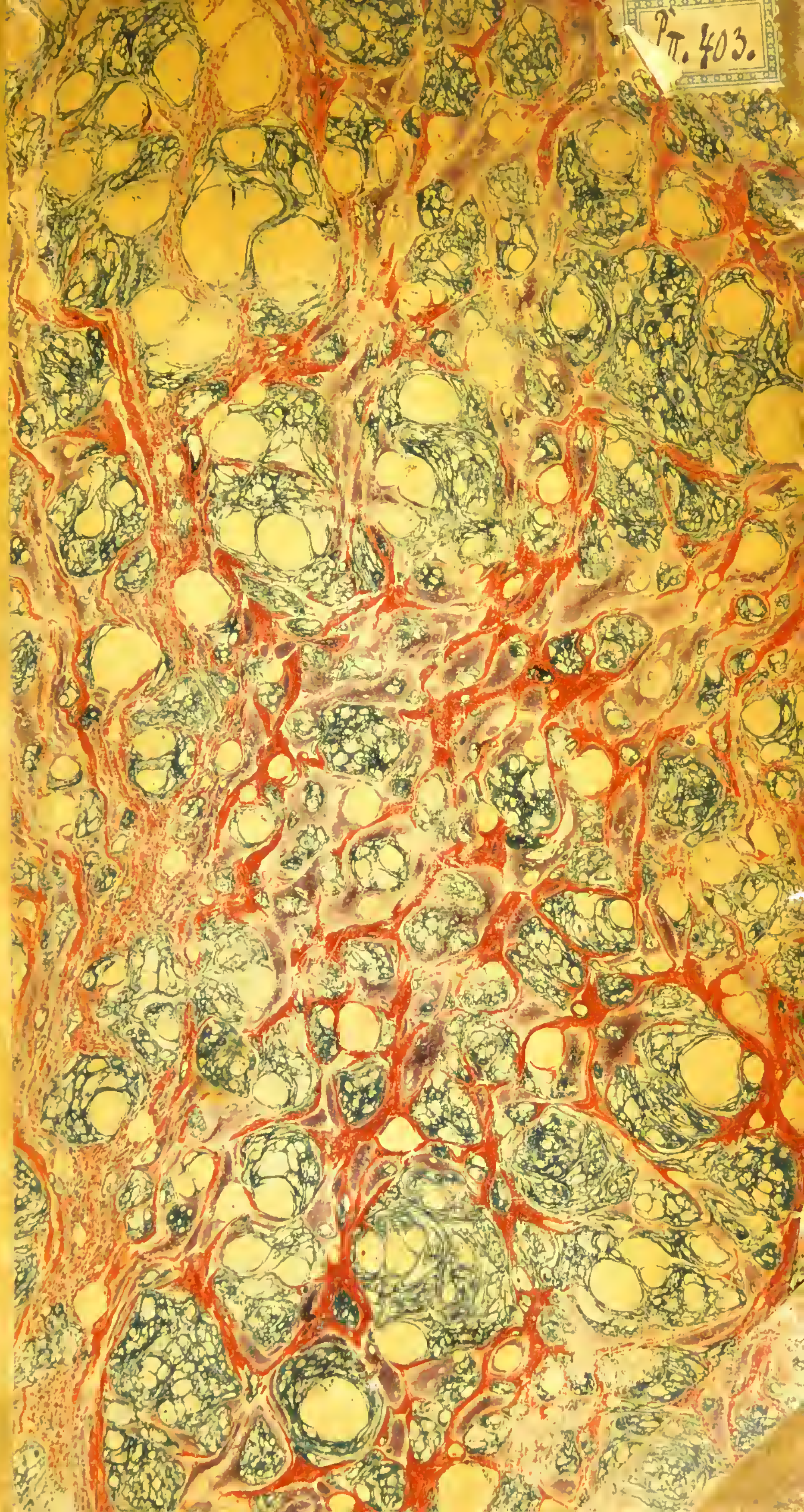

Pπ. 403.

EPISTOLARUM MEDICINALIUM

CONRADI GESSNERI,

PHILOSOPHI, MEDICI TIGURINI,

LIBER QUARTUS,

DENUO RECUSUS,

ADJECTO INEDITARUM EJUSDEM EPISTOLARUM SPECIMINE.

CURA

JOANNIS HANHARTI.

VITODURI, apud STEINERUM.

MDCCCXXIII.

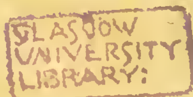
Conradi Gessneri Epistolæ et animi candorem optimi hujus viri, et magnam ejus doctrinam indicantes dignæ sunt, quæ nostro etiam seculo a litterarum studiosis legantur. Nunquam in unum Volumen collectæ, nunquam ordine chronologico dispositæ sunt. Extat etiam permagnus ineditarum epistolarum numerus rerum varietate et gravitate utilissimarum. Has omnes, si viri eruditi, magni hujus nominis studiosi, legere cupiant, ea, qua scriptæ sunt, temporum serie edendas notisque illustrandas suscipit autor vitæ C. Gessneri hoc anno Vitoduri lingua Germanica editæ.

Vitoduri, Calendis Novembris 1823.

JOANNES HANHARTUS,

Pastor Primarius

Urbis Vitodurensis.

EPISTOLA NUNCUPATORIA

AD VIRUM CLARISSIMUM,

PAULUM USTERI,

MEDICINAE DOCTOREM,

SENATORIA DIGNITATE CONSPICUUM.

Justissimas habeo causas, quibus permotus hunc etiam Epistolarum Conradi Gessneri librum tibi inscribam. Hic enim quartus Epistolarum Gessneri Medicinalium liber, rarissimus, diu multumque a me in plerisque Helvetiæ Bibliothecis publicis quæsitus, nec usquam inventus, per te tandem detectus in manus meas venit. Tu commercio epistolarum junctus doctissimis Germaniæ et Galliæ viris omnem operam impendisti, ut hoc etiam adjumento instructus vitam Gessneri civis, et præcursoris tui, melius et plenius delineare possem, Tu has epistolas Breslaviæ inventas describendas curasti, Tu mihi eas liberalissime et humanissime commodasti, Tu idem mihi significasti reipublicæ litterariæ interesse, hunc summæ raritatis librum denuo edi. Redit igitur ad te liber, qui proprie est tuus.

Adjunxi quasdam ineditas adhuc Gessneri Epistolas. Satis magnum earum numerum in

scriniis meis habeo, et omnes Gessnerianas Epistolas tam ineditas, quam eas, quæ jam dudum juris publici factæ sunt ordine chronologico ita disposui, ut, si memoria magni hujus viri reviviscens desiderium earum excitet, facile et non sine voluptate legentium eo, quo scriptæ sunt ordine, edi a me queant. Tu interim boni consulas quidquid operæ posui in scribenda Gessneri vita, Tu parvulum hoc donum ea, qua soles humanitate accipere, ne dedigneris.

Deus optimus maximus Te multos per annos patriæ et tuis conservet. Vale!

Vitoduri, Tertio Nonarum Novembris 1823.

Tuus ex animo

Joannes Hanhartus.

I.

Doctissimo viro D, J. Kenntmanno Dresdensi, Medico excellenti, Domino suo colendo.

S. D.

Cum paulo prolixius ad ornatissimum virum D. Georg. Fabricium scriberem, et nuntius moram non ferret, malui brevissime, quam nihil prorsus ad humanitatem tuam scribere. Quod tam candide picturas animalium, quas habes, mihi offers, Kenntmanne doctissime, gratias tibi ingentes habeo: et curabo si Dominus vitam extenderit, ut quanti te faciam et amem, merito quidem et insigni benevolentia tua illectus, brevi intelligas. Animalium picturas, quæ in Catalogo tuo nominantur, plerasque jam habeo, partim aliunde, partim a D. Cornelio Sittardo, Norinbergensi medico, nactus, qui eas liberalissime mecum communicavit. Desidero tamen ex tuis piscem S. Petri, Pompilem, Clavem, si recte lego. Quædam enim non satis intelligo, propter inscitiam, ut videtur, amanuensis: ut sunt: Horellus marinus, Edrou. Canem marinum ex Oceano D. Georg. Fabricius misit; tu si alterius forte generis habes, illum quoque mitti cupio: et insuper quæcumque habes, quorum nomina tibi ignota sunt. Quod si picturas tuas miseris, easdem bona fide remittam: sin ad exemplaria tua depictas, curabo ut impensas numeret typographus nostras in nundinis autumnalibus Francofordiis. Sed alias plura, nunc propter nuntii festinationem non licet. Quamobrem ig-

nosces. Vale et favere laboribus nostris perge. Tiguri 1550. Aprilis die 22.

Tuus Conradus Gessnerus.

II.

Excellenti Medico, D. Joanni Kenntmanno Dresdensi Domino et amico suo in primis colendo.

Non possum non exosculari candidissimam istam liberalis animi significationem, Kenntmanne optime et doctissime, quam mittendis tuis animalium imaginibus tanto locorum intervallo, et ad hominem ignotum, plenissime mihi exhibuisti. Sed in præsentia verbis tantum gratias tuæ humanitati ingentes habeo: reipsa enim gratum erga te animum declarandi occasionem alias mihi non defuturam spero. Multo certe promptius atque álacrius innumeros tantum opus de omni animantium genere conscribendi labores posthac subibo, et Dei Opt. max. favore ad umbilicum perducam, postquam tanto candore tu et alii apud vos præstantissimi viri conatus meos promovetis. Ad proximi veris nundinas imagines tuæ ad te redibunt. Quod si etiam plantarum icones, quas ex Italia habes, ad me miseris, erit, quod vehementer gaudeam. Omnino enim plantarum historia delector, et sæpenumero etiam in opere de animalibus ad plantas digredior. Vale in Domino et nostris studiis favere perge.

Tiguri 1550. Calendis Decembris.

Tuus ex animo Conradus Gessnerus.

Effigiem avis Norimbergæ excusam prius etiam videram. Manucodiatam nominat Cardanus in opere de subtilitate, ibidem excuso, quod te vidisse puto: multa sane rara et ἀξιομνημόνευτα continet. Volueram hæc adscri-

bere in litteras ad D. Georg. Fabricium, sed forsan tibi etiam non ingratus est error.

III.

Eximio viro D. Joanni Kenntmanno, Dresdensi Medicinæ Doctori clarissimo, Domino suo honorando.

Plurimum equidem tibi debeo, Kenntmanne doctissime, qui tam liberaliter, amice, candide, multas et elegantissimas tuas picturas mihi communes feceris. Eas nunc remitto per Bibliopolam vestrum. Commisi enim typographo nostro Francofordiam vehendas. Tomus primus intra quatuor, spero, menses absolvetur, ad Nundinas Septembris demum Francofordiam advehendus. Paulatim deinde, si vixero, secundum etiam adornabo. Interea si quid cognitione dignum ad te pervenerit, eodem, quo cœpisti, animo, labores meos promovere ut pergas, impense te oro. Ego, ne possim merito ingratus videri, operam dabo. Mitto ad te momentum olei de nuce moschata. Parandi modus hic est. Circiter viginti crassiusculæ contusæ bono vino macerantur per noctem, deinde in patella calefiunt ad ignem citra ebullitionem, ita ut digitus adhuc pati possit calorem illum. Tum infunduntur in exiguum sacculum linteum, qui filo colligatur, et in vasculum ad hoc aptum impositus sub prelo fortiter exprimitur. Effluit autem vinum cum oleo: oleum ceræ ferme colore et substantia est, quod a vino diligenter separari debet, digitis premendo, vel per linteolum colando. Ex Uncia nucum olei fere duæ Drachmæ habentur, si bene memini. Hujus olei quantitate ciceris os ventriculi inungitur, calefacit et mire confortat. Potest etiam intra corpus sumi, per se vel cum aliis. Aliqui renes et Perineon s. partem inter anum ac pudenda il-

linunt, tanquam amissam aut debilitatam coëundi vim restituat. Ego tam suavi et pretioso oleo ad eam rem uti nolim. Superioribus nundinis succum mirabilem ex Veratro nigro, ni fallor, ad te misi: nescio an parandi quoque rationem. Tu si quid arcanum aut egregium in re medica habes, vicissim mecum communicato. Accipies etiam θαυμασιωτάτην καὶ φαρμακοδεστάτην olei de vitriolo compositionem, si voles.

Tiguri 1551. Tertio Martii.

Tuus ex animo
Conradus Gessnerus.

IV.

Cl. V. D. J. O. Kenntmanno, Dresdensi Medico et Philosopho præstantissimo, amico suo honorando.

Tu vere humanitate benignitateque tua, præstantissime Kenntmanne, plurimum me subinde exhilaras, ita ut omnis tui memoria jucundissima mihi sit, et ita facilius eos, quos sustineo labores, perferam, et veluti stimulo quodam ad ea, quæ inchoavi, perficienda impellar. Quod, ita me Deus amat, nulla adulatione, prorsus ingenue scribo. Sunt enim omnino paucissimi, qui vel verbis studia mea sublevare ac recreare dignentur. Tu vero et Fabricius noster etiam re ipsa sæpius conatus meos juvare et ornare non desinitis. Itaque sentio, quantum vobis debeam, et doleo non tantum esse in rebus meis, quantum vobis obstringor. Præstabo tamen paulatim, ut me neque immemorem vestri, neque ingratum existimandi occasionem vobis præbeam, et si minus in vos privatim præstitero, vestro beneficio tamen magna ex parte debebunt studiosi, quantulumcunque illud est, quod ex scriptis meis in publicum usum perveniet. Mat-

thæoli Senensis in Dioscoridem commentarios forte jam vidisti, qui nuper latine editi sunt: iis adjectæ sunt quædam novæ stirpium icones. Quod si quæ fuerint inter tuas stirpes, quarum locupletissimum catalogum Fabricius ad me dedit, quæ in vulgatis hactenus Tragi et Fuchsii botanicis libris, et insuper Matthæoli, si jam vidisti, non contineantur, illa ad me depicta mitti percuperem. Cujusmodi sunt imprimis, Satyria Dioscorides, Tulipa Turcica, Medion, Epimedion, Pericarpus Plinii, herba repressa, Phalangium, Trifolium spinosum, Abutilon Avicennæ, Cyclaminus Romana, si quid a communi differt, Ambrosia Dioscoridis, Ficus Indica, Holosteum, Raponticum ex monte Tauro, Rhabarbarum verum, Chironium, Polygala, nucis muscatæ folia. Ceterum ex piscibus, quorum itidem nomina per classes distributa Fabricius misit, desidero pingendas, et si quid de natura eorum adjici potest, ne nudas lectori icones proponam: Den Ziege oder Goldfisch, Halbfisch, Elderich, Briefer, Wels, Kaulpausing, Isen, Diebele, Rappen, Blefen, Genser, Zörten, Fikeln, Karas, Oberkottichen, Schneppelfischen. Fieri quidem potest, ut jam nonnullos ex istis habeam sub aliis nominibus, plerisque tamen carere me puto. Sumptum, quem indicaris, rependam, et in quacunque alia re gratificari potero, non deero officio meo. Quod si etiam aliquando per otium ad librum nostrum Evonymi de arte destillandi aliquid contuleris, hoc quoque pergratum erit. Librum de avibus nostrum, cum exierit, ad te mittam, intra 4 aut 5 menses, sed prius etiam aliquid in re medica nostra, quod nunc apud nos cuditur, ad nundinas proximas Francofordiam vehendum a Gessnero patruele meo, a quo, si forte obliviscar, exemplar petes, scheda, quam addidi missa. Interim vale quam felicissime.

Tiguri, Junii, die 22. Anno 1554.

T. Tuus Conr. Gesnerus, Medicus.

V.

Cl. V. D. J. Kenntmanno, Medico excellenti, Domino et amico optime merito.

Remitto tibi, optime Kenntmanne, librum tuum pulcherrimum, quo stirpium et animalium icones permultas et raras diligenter complexus es; ac pro hoc beneficio gratias tibi immortales habeo. Quod si vixero, donec stirpium historiam in lucem edam, quod mature facere statui, quantum tibi pro ista non erga me solum, sed in communes literas benevolentia studiosi debeant, candide profitebor, et testabor honorifice. Interim tu pro summo candore tuo me amare atque juvare perges: intelligo etiam Fuchsium hoc anno editurum tomos duos de stirpibus, quarum figuras supra mille habeat, sed non idcirco deterrebor ab instituto meo: nam et figurarum numero forte non superabor, et aliter quam de animalibus, breviter arguteque de singulis scribere conabor, stylo mediocri et æquabili, etc. Multa mihi pulchra et rara Alpes nostræ suppeditaverunt, quas ego diversis in locis conscendi, capite interdum ut mihi videbatur, nubes assecutus, et forsan etiam æstate proxima aliquo exspatiabor. Multa mittunt amici, et ego succisivis lectionibus, et cura hortensi et medendi usu in me atque aliis multa nova experior ac observo. Quamobrem fore spero, ut beneficiorum in me tuorum te non pœniteat; tu certe misso codice tuo me excitasti, ut de plantis omnibus scribere proposuerim, et figuras omnium (Fuchsii, Tragi, Dodonæi, Matthæoli Senensis, Turneri, Bellonii, Loniceri, tuas et meas) in unum volumen conjungere, viribus singularum brevissime adscriptis, etc. Figuræ mihi jam circiter mille sunt, si tuis meisque impressas in diversorum operibus adnumerem. Sed video prius mihi edendum esse librum de aquatilibus, quem nunc primum

conscribere incipiam, materia jam dudum collecta. Ad hoc opus piscium, qui apud vos sunt, quorundam picturas desidero, non magnas: potest enim magnitudo verbo uno adscribi: sed parvas diligenter expressas, nempe illorum, quorum hæc in libro tuo nomina invenio: Ziege, ad numerum 3 ubi Goldfisch etiam scribitur, nescio an diversus piscis: et Halbfisch in eodem ordine. In secundo: Schmerling, Steinschmerling, Wels. In tertio: Raulpersing, Streifpersing, Parm. In quarto: Jesen, Diebeln, Rappen, Beußter, Zerten. In quinto: Oberkötticken, Karas, Schnappelfischen. Sunt forte ex illis quidam apud nos quoque, sed aliis nominibus. De singulis etiam breviter scribes, cum vacabit, quæ ad apparatum et salubritatem vel succum et alimentum ex eis pertinent, sicut Rondeletius, medicus Monspeliensis, nuper fecit, cujus de piscibus tomi duo (qui tamen in unum volumen conjungi possunt) Lugduni nuper editi sunt. In Evonymo nostro, si quid emendandum vel addendum judicas, per otium scribes. Pro Phæmonis libello gratias habeo, edam illum per otium cum figuris et aliis quibusdam novis de canibus. Commendabis me D. Gravio, qui Oceani Germanici piscium aliquot rariorum figuras se curaturum mihi depingendas recepit. Qua in re perficienda maxime illum Fabricius noster urgere poterit; quod ut faciat, tu quæso eum hortare. Mitto ad te librum de avibus nostrum et epitomen bibliotheæ nostræ. Vale in Domino felix et mihi impera.

Tiguri, 1555, Mart. die 16.

T. perpetuo
Conradus Gesnerus.

VI.

Mitto ad exc. tuam, doctissime Kenntmanne, epistolam in tuum nomen inscriptam Moschionis de muliebri-

bus affectibus libro Græco præfigendam, si tibi non displicuerit, et typographus aliquis admiserit. Vix enim, ut græce aliquid seorsim edant induci possunt. Si omnino detrectent, inveniam Latina aliqua ejusdem argumenti, quæ adjungam. Tu si quid forte habes, communica. In epistola dedicatoria pro tuo arbitrio mutabis, addes, detrahes, et tempestive remittes, si quid mutaveris.

Remitto etiam stirpium aliquot icones, quas collegisti et depinxisti Torgæ, a Georg. Fabricio nuper missas, pro quibus maximas humanitati tuæ gratias habeo. Meum de nonnullis judicium adscripsi. Quasdam miratus sum denuo a te pictas cum in libro, quem prius misisti, satis bene pictæ habeantur, ut Ornithogalon et Balbinæ. Doronicum in horto meo hoc ipso tempore floret, sæpe a me in Alpibus lectum, sæpe plantatum: sed hujusmodi foliis, qualia a te pinguntur bina A et B litteris mihi signata, nunquam. Verbascutum odoratum quoque nobis frequens est: de quo in Libello de Lunariis plura scripsi. Habebas id quoque prius expressum, sed flore singulari.

Aeliani nostri opera nuper ad te misi et libellum de Aquatilium Nomenclaturis; ea, si accepisti, quod non dubito, significa: et de aquatilibus libellum primo quoque otio perlege, eam præsertim partem, quæ de Germanicis nominibus est, et ubicunque poteris emenda, litteris mature mittendis. Jam enim sub prelo natant pisces mei, vix intra annum enataturi, tantum est pelagus. Reliquos pisces Albis vestri, quos aliquoties jam petii, ardentissime exspecto. Vale feliciter et me ama.

Tiguri anno 1556, Octobris die 29.

T. T. Conr. Gessnerus, Medicus.

Valerianæ Græcæ, Ornithogali, Apii, vel Ischadis, Ocimoidis imagines, et si quæ alia non vulgaria sunt, desidero.

VII.

Cl. V. D. Joanni Kenntmanno, Doctori Medico et Philosopho eximio doctissimoque, Domino et amico clarissimo suo.

Præpropera et inopinata mercatorum nostrorum profectio facit, ut breviter et incondite hæc effundam, quædam in litteris ad D. Georg. Fabricium scripsi, quæ tecum ut communicaret, rogavi. Quæ misisti, Kenntmanne mi ornatissime, omnia accepi summa cum voluptate et lætitia. Sunt enim peregregiæ et diu mihi desideratæ piscium et aliæ quædam ad vivum factæ icones: et eruditæ copiosæque descriptiones: pro quibus non solum Albis, Albinique populi, sed alii etiam multi tibi debebunt: neque hæc solum ætas nostra, sed omnis posteritas. Ego honoris tui rationem eam habebo, quam debeo: simplicius tamen, ne vel affectare, vel adulari videar; pleraque ad finem operis mei accedent, quæ tardius, quam ut suo loco poni licuerit, accepi. Vellem per otium cæteros omnes pisces Albis similiter a te Germanice depingi, ut liber de piscibus Albis vernacula lingua ederetur, vel apud vos, vel hic potius apud nos, qui sculptas jam plerasque imagines habemus. Piscium opus nostrum non ante duos menses absolvetur propter impedimenta quædam, quæ inciderunt. Reliqua in litteris ad Fabricium leges. Nomenclaturas metallorum tuorum, si non displicebit, tradam typographo alicui, una cum insignibus et carminibus impressis, quæ misisti. Moschionis editionem primo quoque tempore promovebo. Cujus nuncupationem tibi non improbari valde gaudeo. Vale et ignosce, meque per omnem vitam de gratitudine tibi quam debeo referenda cogitaturum, tibi pollicere.

Tiguri, die 17 Martii, anno 1558.

Excell. tuæ studiosissimus

Conradus Gesnerus.

Ex fossilibus tuis desidero, quæ subscribam, ita tamen ut de iis solum ad me mitti quantulumcunque de singulis cupiam, quæ tibi abundant. Si quid vero exiguum aut singulare est, non peto, nisi ad inspiciendum saltem, ut ad te redeat, non graveris. Medullarum saxatilium una aut altera species. Ex terris: saponaria, chia, ampelitis, erythræa, melia, bolus ungaricus verus: Ochra fistularis: terra rubra Waldenburgen: Sal indicus, Colomeus: item strumeus lacustris. Atramenti nativi species aliquæ. Melanteria, chalcitis, misii sorii. Aerugo nativa. Arsenicum album et luteum s. Cadmia, weißer und gelber Hüttenrauch. Succini aliquæ differentiæ, ut cinereum, novum, falernum, melleum. Ex lapidibus, anthracites, galactites, hæmatitæ aliqui, gypsum eborescens, ammochrysos, enosteos, Ceraunia ammonites, perdicites, hieracites, belemnites pellucidus, Gaeodes, Armenius, enorchis, phenigites Plinii. Item diphryges, pompholyx. Fluor sexangularis, echino ovario similis. Marmoris una et altera species. Cobaltum. Ignis subterannei consumpti. Cadmi species. Spodium. Ex marinis, halcyonii species, saltem secunda, Corallium nigrum. Melicera vel favago. Pectunculi aliqui, Trochus. Tribuli vel Siphunculi.

Montem habeo Metallicum, in quo omne genus metallorum ac fossilium conjunctum est in corpus unum, cubitale fere, summa industria. Munus hoc est clarissimi apud Misenos, viri felicis memoria. Valentini Gravii et partim Georgi Fabricii, poetæ doctissimi. Huic ego simile aliud opus meditor, ex omni variorum lapidum et gemmarum genere concinnandum, ita ut singula quæque distincte ac luculenter appareant. Multa jam habeo, et rara quædam, ubi paulo plura nactus fuero; artifici construenda dabo, et libellum edam, cum otium erit, qui descriptiones contineat, et dialithi hujus, et metallici operis, quod jam latine ac germanice a Georg.

Fabricio descriptum habeo. Ad hoc meum institutum, quod dum paro, interdum a perpetuis meis lucubrandi laboribus me refocillo, si quid habes rariusculum in hoc genere, lapidum, inquam, lapillorum aut gemmarum, non nimis pretiosum, nec inclusum auro, symbolum quæso ad hanc structuram confer: ut tui quoque in eo opere, quotiescunque contemplabor, memoria mihi semper renovetur. Inseram enim tuo nomine quidquid miseris, etiamsi prius haberem. Vale et lithagyrthæ huic ignosce.

VIII.

Cl. V. D. Georg. Fabricio, poetæ doctissimo.

Valeo Dei gratia et nunc tandem sub finem piscationis meæ versor. Dolui superioribus nundinis nihil a te, nihil a Kenntmanno litterarum ad me datum: non tam quod nihil acceperim, quam quod de valetudine vestra frequentius certior fieri cupio. Volumen meum de piscibus si ante Septembrem ad vos mittere potero, faciam: sin minus, æquo animo exspectabilis. Inde majori animo majorique fiducia stirpium historiam aggrediar, sed alio modo, brevissime et æquabili stilo. Deus o. m. adsit cœptis. Kenntmanno plurimam ex me salutem dices, et Moschbionis editionem primo quoque otio promoturum me, indicabis. Virum hunc pereruditum, doctorem medicum, qui ex Italia revertens me invisit, humanitati tuæ commendo. Vale.

Tiguri, 11 die Julii, anno 1558.

Conradus Gesnerus.

Scripsisti ad me aliquando, Hirseit piscem esse in Marchia Brandenburgensi: is quinam qualisque sit, obscero mihi inquire, (si fieri potest pingantur.) Item San-

dat, vel Zandet, qui etiam in Viadro capitur in eadem regione et Norimbergam exportatur.

IX.

Cl. V. D. J. Kenntmanno, medico nobilissimo, domino et amico suo honorando.

Absolutum tandem de aquatilibus volumen clarissime Kenntmanne, ad te mitto, et alterum ad Georg. Fabricium nostrum. In quo ut per otium aliquando versari et censuras tuas mihi conscribere, quam liberrime digneris, etiam atque etiam te oro. Tua de piscibus Albis scripta, omnia interpretatus sum latine, alia aliis locis. Utinam de reliquis etiam omnibus Albinis piscibus similiter scribas, ut libellus is seorsim germanice imprimatur, aut etiam latine, si petis, sive ex mea interpretatione (quam in tuam gratiam facile suscipiam), sive tua. Moschionis tibi dedicati curam, ut ederetur, hactenus habere non potui, defuncto illo typographo, qui cudendum receperat et me in libro de piscibus ita occupato, ut aliud vix cogitare liceret. Deinceps vero prima quaque occasione habebo et brevi forsan Basileam descendam, hanc præcipue ob causam, ubi etiam latinum vetus manuscriptum exemplar inventurum me confido, quod si contingat, dabo operam ut imprimantur unà et mutuâ collatione per me ambo corrigantur, nam Græcum meum exemplar valde est depravatum, nec potui melius adhuc ex Italiæ bibliothecis (quamvis ad multos eruditos amicos meos scripserim) nancisci. Paulatim nunc de stirpibus scribam, in quo rursus argumento opem tuam imploro. Quamquam enim antehac contulisti multa, poteris tamen (non dubito) in posterum etiam plura conferre, ut non infrequentius in meo de plantis volumine Kenntmanni nomen sit, quam in libris de animalibus Aconitum illud pardalianches, quod in libro tuo, qui her-

barum icones continet, pictum est, ipsene videris an ab alio solum pictum acceperis, scire cupio. Pingitur enim tribus foliis. Matthiolus Senensis autem in commentariis suis postremis in Dioscoridem, hanc herbam negat aconitum esse posse (primum scilicet Dioscoridis), quod folia non tria aut quatuor, ut Dioscorides scribit, sed unicum semper habeat. Eòdem in loco Matthiolus multa in me impudentius scribit, iratus mihi, qui eam, quam ipse exhibuit, aconiti imaginem fictitiam mihi videri scripserim. Quod quidem etiamnum mihi videtur, fictum esse, inquam, vel omnino, vel aliqua ex parte. Uter verius sentiat, tempus patefaciet. Interim tuum quoque judicium, doctissime mi Kenntmanne, mature audire aveo. Cogito enim respondere Italo illi, ambitiosiori profecto, quam doctiori homini, et qui alios plerosque (Germanos præsertim tamquam omnino barbaros) præ se contemnat. Juva me igitur et muni argumentis, si quæ habes, optime, ut gentis nostræ autoritatem contra Italicam insolentiam defendam. Habeo jam ab Italis etiam nonnullis, Gallis et Hispanis testimonia quædam pro mea opinione contra Matthiolum ferenda. Cupio te legere, quæ Matthiolus scripsit et judicare libere matureque ad me perscribere, ut libellum de aconitis, quem meditor brevi edere (saltem ad nundinas vernas) in quo multa mirabilia leges, citius absolvam. Quamquam non accelerarem, nisi Matthiolo respondendum videretur, ne si diutius differam, concedere ei videar, quod nolim. Modestissime tamen et simpliciter agam (nisi egomet mihi excidam, aut mei obliviscar), ut majorem inquirendæ veritatis quam reprehendendi Matthiolum curam mihi fuisse lectores intelligant. Metalla illa, vel partem eorum, quæ abs te petii, si me amas (quod facis) mitte, quantulumcunque de singulis. Si quæ tibi cariora fuerint, remittam, inspexisse contentus. Kreichium, Torgensem pharmacopolam, meis verbis saluta, et horti ejus obsecro

descriptionem ad me mitte, hoc est, herbarum in eo provenientium nomina, sive omnium sive rariorum. Aelianum, si nondum accepisti (perfidia nescio quorum forte, ego enim profecto miseram) proxime alium mittam. Vale, vir ornatissime et me amare perge.

Tiguri, die 25. Augusti, anno 1558.

T. T. Conradus Gesnerus.

X.

Heri reddita est mihi, Kenntmanne doctissime, jucundissima epistola tua, unâ cum thesauro metallorum, quem ego vel Crœsi et Midæ divitiis antepono. Nam præter multa illa, immo innumera, varia et admiranda naturæ opera, tuus etiam in omnibus, immo singulis, animus vere aureus, hoc est, candidissimus, candore et liberalitate et summo mei amore, omni thesauro mihi præferendus elucescit. Vincor equidem et numero et magnitudine beneficiorum tuorum, suavissime mi Kenntmanne, nec quibus verbis satis condignas excellenti liberalitati tuæ gratias agam, invenio. Et malo nunc simpliciter tibi gratias habere, quam multa de me vicissim tibi polliceri, ut solent illi, quos Græci Dosônes vocant. Hoc tantum dicam, ea, quæ pollicitus sum aliâs, et præstare hactenus non potui, ut primo quoque tempore præstem me conaturum. De Moschione inprimis dico, quem nuper, manuscriptum quendam Codicem latinum e græco illo translatum nactus, multis in locis emendavi; sed latina versione rursus me per dolum privavit ardelio quidam. Eam ut denuo acquiram curandum mihi est. Metalla tua diligenter excutiam omnia, et accurate reponam inter κειμήλια mea, primo quoque otio, et si quæ forte habuero, quæ tamen paucissima erunt, quibus catalogus tuus carere videatur, mittam: nunc ad nundinas festinantibus nostris, cum literæ quam plurimæ mihi exa-

randæ essent, subito hæc conscripsi. Mitto ad te seminum genera circiter XVI. Brevi accipies hortuli nostri descriptionem: in qua, si quid placuerit petes. Video in Kreichii horto multa et rarissima esse: quæ cœlum nostrum nimis vicinum nivosis alpibus, non ferret opinor, quantacunque curâ adhibitâ. Descriptionis ejus horti, ut petis, ad te do apographum, picturam vero, qua D. Jacobus Scbad horti in certa spatia et arcas distributionem indicavit, non mitto: quod nec opus esse tibi putem, nec ego acceperim integram. Labyrinthi enim et quadrati tertii picturæ non pervenerunt ad me. Mitto etiam Jo. Leonis Africani Africæ descriptionem cum Hannonis libello a me converso. Aliud apud nos, quod gratum tibi fore sperarem, impressum nihil est. Reliquorum Albis piscium descriptionem cupide exspectabo; quam in nomen meum inscribi non potest mihi non gratissimum esse, etsi jam prius ita (merito tuo) te amem, ut nihil fere amori erga te meo accedere possit. Ego, ut et germanice a te conscripta, et a me latinitate donata, in publicum mature veniat hæc lucubratio tua, efficiam. Sum enim nunc, Dei gratia, liberior; neque amplius adstricta aut condicta typographis, ut fere antehac, mea opera est. Si fieri potest de aliis etiam nonnullis Germaniæ piscibus addi nonnulla Coronidis instar a te velim. Audio in Marchia quosdam peculiares esse pisces, inter alios quendam Bloßfisch nuncupant, de quibus per occasionem inquires. Anno superiori struxi cœnaculum amplum in ædibus meis, cujus fenestras numero XV piscium argumento exornabo, ita ut omnis generis marinorum, fluviatilium et lacustrium animalium, aliqua elegantiora præsertim, per singulas digerantur certis classibus. In harum una tuum quoque nomen cum tuis insignibus addendum curabo. Condo quidem nunc stirpium historiam sed ab ea interdum digredior, et intermitto, quod mihi non

astricto facere licet. Val. Cordi libros IV de herbis, arboribus et fruticibus, unâ cum iconibus meâ operâ additis, hac æstate imprimi curabo, et ejusdem annotata in Dioscoridem, quæ prius etiam olim excusa sunt Francofordiæ ad Mœnum, sed longe alia et copiosiora sunt, quæ manuscripta accepi; in primum duntaxat librum, et magnam partem secundi; reliqua adjicientur fere, ut prius edita fuerunt. Dabo hoc memoriæ Cordi, quam veneror, optimi et doctissimi juvenis, et ne eruditi illi labores ejus, quas publicæ utilitatis ergo suscepit, intereant, aut aliis, qui usurpare aliena dissimulanter volent potius quam ipsi gloriæ sint, quantum in me est efficiam. Librum ejus de arboribus non habeo integrum. Jo. Placatomus sua quædam et quæ Ralla et Georg. Aemilius communicaverunt, ad me misit. Tu etiam si quid habes aut habere potes, quo manibus Cordi gratificeris, mitte mature. Aconitum primum tribus insigne foliis a te mihi communicatum gaudeo, nondum enim videram ejusmodi: et magis nunc in sententiâ meâ adversus Matthiolum, hominem in quo plus sit ambitionis quam eruditionis confirmor. Medici Norimbergæ tres, (Hier. Donzellinus, Hier. Herold et Joann. Hessus) et Julius Alexandrinus Ferdinandi Medicus, et alii quidam ut amicitiam Matthioli ambirem propemodum me coëgerunt. Itaque nuper amice modesteque privatas ad eum litteras dedi: in quibus tamen hoc mihi reservo, ut modeste ab eo dissentire mihi permittat, sicuti etiam Rondelettus, Bellonius et alii non pauci eruditissimi viri: quorum amicitiis fruor, etiamsi in multis libere dissentiam.

Pisces fossiles in lapide fossili a te missos accepi, sed absque litteris tuis, autumno superiore. Itaque quis ad me misisset dubitabam. Nunc te ejus muneris autorem agnoscere gaudeo, et gratias habeo. Secundam editionem Matthioli non censeo tibi emendam, sed exspec-

tandam tertiam, quæ nunc Pragæ sub prelo esse fertur, ducentis iconibus auctior: vidi ego icones aliquot, elegantes sane et multo majores quam in prioribus editionibus.

Scribo ad D. Jacobum Schad (cui hac in re me commendabis) et peto ab eo semina quædam de horto Kreichii, colligenda æstate proxima, si vixerimus. Quarundam etiam Icones peto, aut ipsas plantas siccas, aut partem de singulis, ut sunt, Crocus silvestris flore candido, Pæonia mas, Cyanus exoticus, Coronopus Theophrasti, Lilia quædam rara floribus rubris, Hypecoon, Coris, Ceratia agrestis, Solanum fruticosum, Lonchytis. Neque enim harum ullam in aliorum libris depictam adhuc exstare puto, præter Corin forte apud Matthiolum. Vale!

Tiguri 27 die Febr. anno 1559.

T. T. Conradus Gesnerus.

XI.

Valeo Kenntmanne doctissime, si tu vales. Ego quidem Deum optim. max. oro, ut quam diutissime mihi et amicis incolumem te tueatur. Bonam proximi veris æstatisque partem peregrinationibus consumpsi: una Augustam, altera Argentinam susceptà: et nuper in thermis etiam nostris immoratus sum, et in re quidem herbaria non parum mihi profecisse videor, sed alia interdum neglexi. Moschionem tuo nomini dicatum, quo minus ediderim hactenus fraude cujusdam hominis ambitiosi (qui veterem latinam versionem a typographo mihi concessam, sibi, ut suo nomine ederet, retinuerat) effectum est. Hac hieme, ut spero, nihil probibebit, quo minus cudatur. Icones etiam piscium cum nomenclaturis copiosius diligentiusque adscriptis et explicatis (jam dudnm cœptæ sed intermissæ) hibernis mensibus proximis perficientur, Deo favente. Interim partim obiter,

partim ex professo in stirpium etiam historia pergo. Nuper intellexi Splitt Slavonice dictam herbam, rutæ montanæ aut Capnii genus quoddam esse, et effectus præbere mirabiles, quas in libro manuscripto reperi, de ea, si quid audisti aut inquirendo scire potes, ad me scribe. Si reperiatur, ut spero, (nuper enim Medici quidam ea usi feruntur, et ad diversos scripsi) vires ejus illas admirandas tecum communicabo. Non fuit adhuc otium conferendi Catalogum metallicorum tuorum cum meis, puto autem paucissima esse, quæ ego præter tua habeam, quorundam specimen perexiguum et fere ἄτομον habeo. Cum vacabit, inquiram. Mea certe in hoc genere pleraque omnia tibi debeo. Nihil prorsus e fodinis Helveticis rari apud me est. Ferrum fere solum foditur. Valerii Cordi opera quædam hac hieme Argentinæ (meâ curâ) imprimentur. De autoris vita ac morte, si quid habes (potes autem cognoscere ex Ralla, Lipsensi Pharmacopola, cui aliquam eorum partem dedicari statui, nisi dissuadeat) paucis et mature ad me scribi cupio. Vale in Domino!

Tiguri, Augusti die 25, anno 1559.

T. T. Conradus Gesnerus.

Ut reliquos pisces Albis descriptos depictosque ad me mittas, cupidissime exspecto. Ego, quod promisi, præstabo; edito libro meo de hortis Germaniæ, quæ mihi nascantur cognosces, et quæ volueris petes.

XII.

Cl. Viro D. Joanni Kenntmanno D. Medico præstantissimo fidelissimoque Domino et amico sincerissimo.

Cum perangusta ad te scribendi occasio mihi data esset, Domine et frater colende, volui hæc paucula scri-

bere. Accepi nuper literas tuas cum Indico aut Moschi (ut puto) mure et aliis, quæ misisti omnibus, mihi gratissimis. Murem ejusmodi nunquam videram. Conjicio autem verissimum Moschum ex eo colligi, et hanc ipsam esse, quam inter alia pretiosa odoramenta, D. Hieronymus muris peregrini pelliculum nominat. Judicium tuum de Basalto non possum non probare. Excuditur jam Catalogus tuus fossilium, et de calculis corporis humani liber, una cum D. Georgii Fabricii libello: quibus et alia puto addentur, et mea quædam. Quamprimum absolutus fuerit liber mittam. Spero et Moschionem cum aliis Basileæ excusum iri. Libellus etiam de Isatide, quem D. Fabricius miserat, excusus est; cujus quot exemplaria sibi petat author cuperem mature cognoscere. Ego has litteras Norimbergam ad D. Hier. Heroldum mitto: quo tu etiam scribere poteris, si quid voles ante nundinas: sed festinatione opus foret ut ante eas acciperem. Vale in Domino, qui te servet perpetuo.

Spatula fœtida his diebus mihi primum in horto floruit, quare non opus erit, ut florem pictum ad me des: jam enim curavi pingendum, et semen etiam spero secuturum; sicut et Iridis Illiricæ, quam habeo. Nam Iris vulgaris et alia flore lacteo in hortulo meo florem non ferunt, ut nec in aliis puto. Iris vero in palustribus pratis nobis proveniens abunde semen quoque maturat. Quæ ex plautis picta a te petii, si potes ad nundinas proximas mitte Francofordiam. In pingendo enim et sculpendo toti jam sumus. Pro sumptu, quem indicabis, satisfaciam. Vale iterum!

Tiguri 1561, Junii die 16.

T. T. Conradus Gesnerus.

XIII.

Martio superiore, Clarissime Kentmanne, cum litteris meis ad te misi seminum variorum genera duodecim, et spumam salis e Burgundia. Nitrum copiosum nuper iuveni decocto fonte quodam procul hinc in Rhæticis alpibus. Ejus, si admoneas, specimen mittam aliás, nunc non est ad manum. Toto fere mense in alpibus illis immoratus sum, ut partim fontibus medicatis ad valetudinem meam (quæ nunc Dei gratia mediocriter firma est) fruerer, partim stirpes inquirerem. Misi etiam libellos tuos. Et hæc te accepisse spero. Nunc summa festinatione hæc scribo, mittoque nunc Val. Cordi Opera cum nostro de hortis Germaniæ libello: nimis quidem negligenter et mendose impressa, quod factum non esset, si mihi licuisset impressioni adesse. Posthac cautior ero. In epistola ad Hieron. Heroldum, cui nuncupavi Cordi libros de plantis (quoniam manuscriptos ab ipso acceperam) mentionem tui feci, ut debui, nempe quod imagines aliquot in his libris a me positas, tuo beneficio debeat lector. D. Fabricio, si vacabit, scribam; sin minus, propter innumeras occupationes, quæ in angustissimum tempus mihi nunc concurrunt) tu eum meo nomine peramanter salutabis. Superioribus nundinis ad eum scripsi, neque operæ pretium nunc aliquid habeo. Cordi operibus si ipsum oblectatum iri existimas, mittam aliâs. Pudet me certe mei nominis in illis tam mendose excusis. Institutum tuum pulcherrimum circa Albis inclyti fluminis vestri descriptionem tripartitam, in specimine illo, quod misisti, summa cum voluptate cognovi, et gratias habeo maximas, primum meo nomine, quod nostræ petitioni tantum indulsisti, dein publico, quod præter ichtyographiam hujus fluminis, tractationem quoque avium ejus et chorographiam conscribis. Erunt procul dubio hæc omnia in utrâque linguâ

cognitu longe jucundissima, et descriptionum rerumque ipsarum utili sane cognitioni picturæ et icones summum addent ornamentum. Quid si chorographiam per se quoque in tabulam conjiceres, continuato ipsius fluminis ductu? Ea et seorsim et simul cum libro recte venderetur. Placet argumentum, ejusque divisio: placet ipsa tractatio et elocutio; nihil est, quod moneam, aut reprehendam, mi Kenntmanne. Deus, bonorum omnium autor et promotor sua gratia tibi adsit, ut et cito et probe perficias omnia. Opere perfecto, si vixero et opus fuerit typographum aliquem commodum tibi invenire conabor: quanquam optarim, si fieri possit, ut apud vos alicubi, et in tua præsentia excuderetur, quò omnia emendatiora prodirent. Circa nomina piscium et avium quædam forte te admonerem, in quibus a te dissentio, si omnium nomina conscripta haberem. In reliqua descriptione nihil hercle mutare potero. Nomina, si quæ ficta sunt, ut Enneophtalmi, Lithodacæ, admonebis (si placet) lectorem, semel saltem in principio operis. Sunt enim pauca: ne quis imperitior de cœteris quoque, quæ veteres usurparunt dubitet. Enneophtalmum ego duplicem feci (si bene memini), majorem, quem vos simpliciter sic appelatis, et alium minorem. Mustelam lævem nullus, puto, scriptorum dixit: sed Galeum sive mustelam lævem, qui marinus tantum est. Percam minorem vestram (Paulpersing) Melanurum non vocarim, nam hic quoque apud veteres marinus tantum est, Auratæ simillimus. Sed judicium meum omne de piscium nominibus brevius et clarius expositum reperies in libro, Icones aquatilium cum Nomenclaturis continente, qui impressus est hic anno superiore, quem si nondum habes, mittam ad te aliâs. Eôdem anno avium icones emendatæ et auctæ hic sunt impressæ, quas misisse ad te memini, item quadrupedum. Omnes recte in unum Volumen conjunguntur. Avium et piscium, si quas icones novas habueris, quæ

in libris meis non inveniantur, rogo ut ad me mittas. Ego magna cum voluptate spectabo, et si volueris, mox remittam, deque siugulis, quod ad latina nomina, quibus vocantur aut vocari possunt, sententiam meam candide explicabo. Neque profecto amplius quicquam de avibus aut piscibus edam, quod e tuis excerpserim, donec tua prodierint. Rogo autem, ut ea perficere matures: Multa enim humanitus nobis accidunt. Specimen Albis tui reservavi, quia remittendum non expressisti. Si voles, mittam, quam primum potero, per Norimbergam forte. Mitto Oxymelitidis nostri Elleborati felicissimi sane remedii descriptionem: quam cupio te tibi servare, neque communicare, nisi uni atque alteri forte ex amicissimis et eruditis. Uxor mea gravissime affligitur varicibus cruris lævi, inveterato malo, cui ante biennium etiam ulcus accessit. Metuo ne sine sectione curari possit: sententiam tuam et consilium expeto, idque ut quam primum scribas, literis Norimbergam ad Paulum Olingerum Pharmacopolam missis, e Lipsia puto subinde aliquos proficisci. Descriptiones piscium a Cordo nostro relictas quas D. Meurerus Lipsiæ habet, gratissimum fuerit mihi, impetrari: exemplar, si volet, remittam et gratus ero. Eundem meo nomine officiose salutabis. Folia, quæ tibi desunt in historia piscium, ut Froschoverus noster e Francofordia ad te mittat, curabo, quod si fecerit, indicabis. In stirpium historia paulatim pergo. Tu, si quid obiter forte inciderit ad eam illustrandam cura et mitte per intervalla. Vale in Christo!

Tiguri 1561. Aug. die 28.

T. T. C. Gesnerus.

XIV.

Differo semper ad te scribere usque ad nundinarum tempus, tum vero et aliæ occupationes et litteræ innu-

meræ in diversas regiones me impediunt. Itaque inposterum forte extra uundinarum tempus majore otio scribam, et litteras Norimbergam mittam, ut inde perferantur Lipsiam ad amicum aliquem, ut D. Mauritium Steinmetz Pharmacopolam vel D. Meurerum, a quibus tu accipies. Idem tu facere poteris. Norimbergæ autem tradi poterunt D. Paulo Olingero, Pharmacopolæ vel D. Hieronymo Heroldo, Medico. Mitto hoc tempore Cassii problemata a me conversa, et tuo nomini dedicata: quam meam voluntatem ut boui consulas rogo. Exemplaria, si voles, alias plura mittam. Superiori autumno Valerii Cordi opera ad te misi. Tradidit ea Josias Richelius typographus Argentinensis Conrado Rhuel Bibliopolæ Witebergensi a quo te accepisse spero. Remisi etiam Albim tuum, et ut absolvas, hortatus sum. In hortis Germaniæ videbis, quænam stirpes apud uos et in meis hortulis nascantur, et, quarum volueris, semina petes. Nunc partim propter mille negotia, partim quod perpauca superiori æstate mihi provenerint, et multa aliunde missa perierint, nulla mitto. Si vacat, mitte Catalogum horti tui, ut videam, quibus careas. Hoc præstat, quam ut tu petas. Multa enim habui, quæ amplius non habeo. In historia stirpium magnos subinde progressus facio, et spero ad autumnum proximum me specimen aliquod ad te missurum futuri operis. Aestate proxima Deo dante montes aliquot remotos et præaltos adibo, quod et superiori æstate feci, partim stirpium gratia, partim fontium medicatorum, ut et fruerer iis ad valetudinem meam et plenius de iis scribere possim in meo hujus argumenti libro. Kreichius noster in horto habet cerasa quædam novæ arboris (Zwergkirschen), quorum fructum suo tempore cupio mitti, licet siccum. Ego Chamæcerasum montanum nostrum mitto, cujus nucleos pro Mahaleb vendunt Lugduni. Basalti Miseni mentionem facit Agricola de fossilibus p. 181. Ego lapidem hunc nondum novi et

videre cupio. Quinque angulis constare ait, et tigni erecti specimen habere. Oxymelitis Ellebori mei descriptionem alias puto ad te misi: cujus experientiam si nondum fecisti, ut facias omnino te hortor, quo felicem ejus usum agnoscas, et vera me scripsisse intelligas. Plura nunc non vacat. Vale felicissime et omnia tibi de me promitte, paulatim tamen propter occupationum multitudinem.

Tiguri, 1562, Martii die 4.

Tuus ex animo
Conradus Gesnerus.

XV.

Usque adeone animus tuus totus a me alienatus est, optime mi Kenntmanne, ut perpetuum in me silentium decreveris? Aperi uno verbo per te aut alium tantæ indignationis causam: varia enim mihi in mentem veniunt; ex quibus, quid potissimum causser, non invenio. Anxius autem sum vehementer et dolet mihi ex animo tam diuturum silentium, quod tamen facile ferrem, si de animo saltem tuo mihi constaret. Scripsi ad te anno 1561 autumno, et misi opera Cordi, et rursus 1562 Martio mense et misi Cassios duos in tuum nomen a me inscriptos cum seminibus Mahaleb: rursus ejusdem anni in fine Augusti cum seminibus aliquot generum. Tu vero perpetuo siles. Nunc rursus scribo et mitto specimen libelli nostri de lapidibus, proxima æstate Deo dante, imprimendi. In hoc specimine videbis mentionem tui factam, in sequentibus foliis facies etiam tua cum stemmate exhibebuntur. Inquisivi de te per amicos: Vivere et valere te audio, eoque nomine Deo gratias ago. Quod si non omnino omnem mei curam et amorem abjecisti, scribe duobus verbis, et tanta anxietate me libera. Litteras mitte Jenam ad Dominum Laurentium Hiel medicum,

summum amicum meum, qui mature eas curare poterit. Ad illum quidem has etiam mittere volui, ut testis esset. Novit is ingenium meum: toto hîc anno mihi familiarissimus fuit, conscius est occupationum mearum. Moschionem tibi promissum nondum editum esse maximam suspicor esse tuæ abalienationis causam, sed exemplar græcum est longe depravatius, quam putabam, ut ejus fere me pudeat, aliud diu exspectans ex Italia mihi promissum, sed frustra. Nunc etiamsi haberem emendatissimum, non facile paratum ei typographum invenirem. Deum testor, me cupere in honorem tuum, vel hoc vel aliud quidvis facere, quod fieri honeste et opportune poterit. Jam toto fere biennio bellorum gravissimi metus a vicinis nostris Papistis, quibus dux Sabaudiæ, Itali quidam, et Pontifex ipse, clandestino fœdere juncti sunt, nos suspensos tenent; jamque procul dubio bellum erupisset, nisi Gallici motus impediissent. Ad hos enim miserunt fidei nostræ hostes exercitum; cujus major pars quoniam interiit, jam rursus aliquot millia mittunt. Has et alias causas, quas nunc omitto, reputare te velim et mihi ignosce. Vale!

Tiguri, Martii die 23 anno 1563.

T. ex animo
Conradus Gesnerus.

Plura adscripsissem, munera chartacea quædam misissem, sed quid faciam de vita tua aut viventis animo incertus. Corpus meum si videres, imaginem mortis videres. Cupio interim tui causa, cum lucubrando, tum aliter quosvis labores perferre. Tu vero tui causa tam misere anxium vel verbo non solaris. An religio forsan te prohibet? Atqui circa illam nihil aut minimum dissidere nos puto. Si non rescribis et prorsus me abjecisti, consoletur me Deus, et tuis in me beneficiis, quibus adhuc sum obligatus, ipse pro immensa bonitate sua

respondeat. Lacrimas addidissem, si saxum illæ movere possent. Iterum atque iterum vale, et vive quam felicissime, animæ dimidium meæ. Hæc raptim, ut perturbatus dictabat animus, effudi, et propter subitam nuntii profectionem non relegi.

Has litteras Cl. V. D. Georgium Fabricium quoque legere velim, quocum eadem fere mihi causa est. Eôdem silentio erga me etiam schola Medicorum Witebergensis utitur, quibus opera Cordi dedicavi. Sed de illis non tantopere laboro, atque de vobis, de me toties, tam liberaliter meritis.

XVI.

Præstanti Doctrina et virtute viro D. Joanni Kenntmanno, Doctori medico peritissimo et amico suo benemerito.

Litteræ tuæ, clariss. D. Kenntmanne, quinto Martii abs te datæ, 23 Augusti demum mihi redditæ sunt in thermis urbi nostræ vicinis agenti, quibus perlectis gratulatus sum mihi vehementer et Deo gratias egi, quod et vivis adhuc et incolumis, et mei memor esses. Quantum enim pro te sollicitus fuerim, quod tantum temporis nihil omnino litterarum a te accepissem, et quantum, ne omnem mei curam abjecisses, mihi timuerim ex binis aut ternis ultimis meis intelligere facile potuisti. Et agnosco quidem aliquam in me culpam, quod in illis, quæ maturius tibi præstare debui, tardior fuerim simque adhuc, sed veniam peto, velutique inducias promissorum ad tempus aliquod, dum multis et magnis occupationibus meis diversis et lucubrationibus, quibus nunc incumbo necessario, aliqua ex parte defungar, si prius non licuerit stare promissis. Sed spero me brevi omnino meam erga te voluntatem aliter etiam declaraturum, de quo nunc tacebo. Malo enim posthac præstare quam

polliceri quicquam. Ab ultimis ad me tuis triennium, ni fallor elapsum est, ex quo nullæ aliæ ad me pervenerunt hactenus. Accipio quidem lubens excusationem, scripsisse te, sed literas intercidisse, quod tamen miror, cum priores nostræ omnes fere semper probe sint curatæ. Ego quotannis bis, ad utrasque nundinas semel, hactenus semper ad te scripsi. Cum penultimis meis, quas sub finem Augusti superioris anni scripsi, semina diversa misi, ut Aconiti, cui flores albicant, Tithymali, Myricæ, Lunariæ Alysi, Drabæ, typhæ, seu bricæ, Doriæ herbæ seu Panacis Chironii et Hieracii cujusdam rari, quæ et ipsa metuo, ne interciderint, quoniam in ultimis toto anno nihil litterarum a me tibi redditum ais. Cordum et Cassium te accepisse gaudeo. Ad vernas hujus anni nundinas litteris ad te meis querimoniæ plenis specimen libelli nostri de lapidibus adjunxi, is quidem nondum est absolutus, hyeme proxima ut spero absolvendus. His scriptis, diligentius considerans, video te accepisse litteras illas Augusto superioris anni 1562 a me datas. Sed ante id tempus per annum, inquis, nullas meas te recepisse. Atqui ego ejusdem anni Martio mense Cassii exemplaria duo ad te misi, et femina Mahaleb; quæ et ipsa te accepisse fateris: sed tardius forsan. Sed hæc mittamus, et majori in posterum diligentia amicitiam mutuam, ne diuturno silentio obsolescat, foveamus, si non prolixis, brevissimis saltem epistolis, aut si id non liceat, salutatiunculis. Satis enim mihi fuerit, te vivere non tibi solum et amicis tuis reliquis, sed mihi etiam, hoc est, me amare. D. Fabricio omnia fausta precor, et ut Ducum Saxoniæ historiam brevi ac feliciter absolvat. Mitterem ad eum, si quid esset, quo eum oblectatum iri sperarem. Sed nihil est in præsentia, nam Jodoci Vuillichi Magirica (quæ hac æstate utcunque emendavi, in gratiam typographi magis, quam quod illa valde probarem) tibi tantum mitto propter argumentum medi-

cum. Hieme proxima Dioscoridis libros 2 paratu facilium medicamentorum græce et latine cum scholiis, quorum partem a Jo. Moibano medico Augustano, morte prævento, posteriorem relictam, mihique legatam, ego absolvi. Rihelius typographus Argentinensis impressurum se recepit. Piscium Albis descriptionem et fluvii illius chorographiam nolim te omnino negligere. Nam et argumentum te dignum est, et laboris pars major jam confecta, et patriæ illustrandæ tuæ occasio fuerit apta. Quod in pingendis ad vivum stirpibus in gratiam illustrissimi principis Electoris operam ponis, id tibi mecum commune est: sed proprio sumptu et sine patrono hactenus innumeras mihi pingendas curavi partim diligentissime et ad vivum, partim ita ut fieri potuit. Jam etiam in formis ligneis pingi sculpique curo. Et tantus jam factus est sumptus, ac fides data typographo, ut omittere aut intermittere amplius hunc laborem non liceat. Itaque pergam, Deo juvante, donec in lucem tandem aliquando edere contingat, quæ per omnem fere ætatem ab adolescentia mea hoc in argumento observavi. Ad id certe opus etsi multi multa nemo tamen amplius te uno contulit: quod equidem ingenue et libenter fatebor. Icones spero plures et meliores me daturum quam in hunc usque diem factum sit a quoque. Matthioli icones in ultima editione germanica, quamvis magnæ non satis tamen accurate, pleræque certe negligenter factæ sunt. De aconito ejus primo (super quo jam diu mihi lis cum eo est) nescio quis jam pridem ad me scripsit tibi aliquid constare: et forte ab eo tempore, dum nullas a te accepi litteras rescire aliquid potuisti. Id, quidquid est, cognoscere cupio. Joh. Crato Cæsareus Medicus Vratislaviæ mihi significavit, se radicem Aconiti, quod pingit Matthiolus, domi suæ apud ipsum Pragæ vidisse, ubi in convivio, quo Matthiolus ipsum aliosque medicos excipiebat, id ostenderit; postea vero scripsit eam

dem radicem prope Vratislaviam inventam eamque misit. Est autem omnino ejus herbæ, quam tu Squammoriam vocas, germanice, Schuppenkraut: cujus radicem quidem aliquo modo (non recte tamen) representavit Matthiolus in pictura Aconiti primi, folia vero addidit Doronici, veluti monstro e duabus diversis composito. Cujus rei causa videtur, quoniam Doronicum alibi in horto nascens sine radice vidit demonstratum ei pro aconito primo (sicut amicus ex Italia ad me scripsit) alibi vero alius quispiam Squammariæ radicem pro eôdem aconito ei obtulit. Utcunque est fictum, et fraus est quod pingit, sicut et aliæ quædam ejus picturæ. Sed hæc ad te privatim. Publice enim amplius crabrones irritare non libet. Ex herbis, si quas rariores nactus es, paucas saltem mihi nominato, ut vel nominibus me oblectes. Ego vicissim de rarioribus nostris totidem aut plura nomina tibi reponam, et res quoque ipsas, si voles. Petrus Perna Basilensis typographus promisit se hieme proxima publicaturum consilia Montani ad 400 puto novis consiliis aucta. Hæc te scire volui. Si extra nundinarum tempus ad me scribere tibi opportunum fuerit, Norimbergam ad D. Hieronymum Heroldum medicum litteras mittere poteris. Nundinarum autem tempore Francofordi Froschovero typographo tradendæ sunt. Vale optime!

Tiguri, die Aug. 25. anno 1563.

T. T. Conradus Gesnerus.

XVII.

A. V. Doctori Jo. Kenntmanno medico eruditione et artis usu fideque summo, amico optime merito S.

Litteras tuas suavissimas, doctissime Kenntmanne, sub Julii finem a te datas nescio qua infelicitate heri

primum (hoc est Februarii die 15) accepi a D. Hieronymo Heroldo missas Norimberga. Quamobrem tarditati meæ respondendi condonabis, quamquam nihil est fere quod responsum postulat præter hoc quod scribis te quinto Martis superioris anni ad me litteras dedisse, Norimbergam itidem ad Olingerum missas. Quas ego accepi quidem, sed sub finem Augusti demum, ac mox respondi per Nundinas Francofordienses. Alias si ad Olingerum miseris, admonendus est uno verbo, ut Augustam ad D. Achillem Gasserum medicum mittat, a quo citissime transmittentur. Litteras meas an acceperis indica, et simul libellum Magiricorum, quem misi. In præsens quod mittam nihil est. Totus in stirpium historiam me abdidi. Interea cogor etiam de lapidibus et metallis librum abortivum edere, quod fiet, spero, æstate proxima. Dioscoridis librum Parabilium, nusquam ante hac editum, cum commentariis Moibani medici, ab illo, morte prævento, non absolutum, a me vero postea, Argentinæ excudendum curo, ad nundinas autumnales proditurum, ut promittit typographus. Ad stirpes, lapides et metalla tu unus omnium plurima liberalissime communicasti, quod fateor et fatebor in libris meis. Hæc ipsa vero causa est, cur hactenus fere ingratus extiterim propter summas occupationes meas, ut amplius nihil harum rerum a te petere ausim. Spero autem, si quid admodum rarum in stirpibus aliisve rebus se tibi obtulerit, sponte tua te communicaturum aliquando. Faciem tuam in libro meo de lapidibus ac metallis invenies inter terras, quoniam tu quoque illam terris quibusdam impressam ad me misisti. Plura non licet. Avocor ad ægrotum et festinat nuncius. Vale vir clarissime!

Tiguri, 1564, Febr. 16.

Suavissimis litteris tuis Torgæ datis, 20 Decembris, vir præstantissime et amicorum candidissime, sero mihi

redditis, respondi nuper Junii die 24 litteris Augustam ad Achillem Gasserum medicum missis, et spèro illas jam tibi redditas esse. Simul autem gratias egi pro accuratissimo libro tuo de calculis corporis humani. Hactenus quidem liber de lapidibus et metallis imprimi nondum potuit. Nunc pestis apud nos incipit. Elucrubrabor, quamdiu Deus O. M. vitam concesserit, et tui perpetuo memor ero, et quæcunque edidero, mittam. Nunc festinanti et occupatissimo mihi veniam dabis. Mitto doctissimi cujusdam Medici Galli experimenta quædam circa aurum potabile: si quam nec nimis difficilem neque pretiosam nimis rationem noveris, communica quæso: et vicissim mihi, ubi volueris, tot modis tibi obstrictissimo, impera. Vale!

Tiguri 1564, Aug. die 27.

T. T. Conr. Gesnerus.

Saluta D. Kreichium. Arthriticæ Alpinæ unicam in hortulo plantam habui, cujus semen, nescio quomodo mihi intercidit: quod si etiam collegissem, vix sperassem, inde nasci potuisse. Refugiunt enim nescio quomodo alpinæ illæ plantæ humiles tractus. Mitto tamen ei genera 7 seminum rariorum et peto ut ipse etiam pauca alias de rarissimis suis mittat. *)

XVIII.

Ante paucos dies, Clarissime et doctissime D. Kenntmanne, desideratissimas litteras tuas Torgæ datas 22 die Decembris proximi elapsi, Maji die 20 Constantia missas primum accepi. Et paulo post alteras proximo Aprili a te scriptas. Et quamquam certum nuntium nunc non

---

*) Hanc epistolam edendam curavi quomodo in Apagrapho editionis Vitebergensis 1584 descripta erat, quamvis ordine turbato.

habeam, ac metuam, ne tardius hoc responsum meum tibi reddatur, respondere tamen volui, litteris Augustam ad D. Achillem Gasserum medicum, amicum meum transmissis: illum rogo, ut Lipsiam ad M. Ernestum Vogelium typographum, affinem meum mittat, a quo tu spero facile accipies, si modo melior fortuna deinceps quam hactenus litteris nostris adsit. Querelis meis si te offendi, veniam peto; extorsit illas mihi mei in te amoris magnitudo. Libri nostri de lapidibus et metallis editionem gaudeo hactenus dilatam esse partim propter meas occupationes partim propter typographi culpam, et forte adhuc in hiemem usque proximam differetur. Basileæ pestis grassatur. Nos aëre adhuc salubri, Deo gratia, fruimur, sed aliæ causæ typographos nostros duos impediunt. Ego quidem variis negotiis ita distrahor, ut neque mihi, neque in amicos officiis, ut par erit, satisfacere queam. Hæ occupationes obstant, ut nunc etiam lapidum, quos habeo, qui pingi queant, nomina ad te dare non vacet. Et quia satis multos habere mihi videor, hoc tempore pro voluntate tuâ, qua mihi offers tuos, quibuscunque caream, in præsentia gratias maximas ago. Ubi autem impressus fuerit liber, mittam ad te, (si vitam nobis mundi Dominus dederit) et rogabo, ut quos deesse mihi animadverteris, pro secunda editione aut adjungenda appendice communices. In Argillis aut terris quibusdam faciem tuam et arma sive insignia reperi, quæ sculpenda quoque curavi, cum ut materiam ad hoc aptam esse appareat, tum ut faciem atque insignia tua, a quo et hæc et alia innumera accepi, ceu gratitudinis qualecunque specimen lectori exhiberem. Moschionis moram ferre te æquo animo valde gaudeo, neque ejus ego immemor ero. Inprimis vero suavis et jucunda hæc tua obligatio mihi fuit, qua singulis Lipsensibus nundinis tuarum litterarum spem mihi facis, et te totum mihi ex animo offers. Quo quidem tam candido, quam

ultroneo pectore tuo, nihil in hac vita suavius et optatius mihi contingere nunc posset. Quamobrem et gratias immortales tam amicæ immo fraternæ benevolentiæ tuæ ago, et ut a me quoque vicissim omnia, quæ summum et intimum amicum, immo fratrem decent, officia exspectes peto. Video quidem nos præter cœtera ætate etiam fere convenire, etsi ego paulo major natu sum. Herbarium a te confectum esse, quo summo artificio depictas herbas 600 illustrissimo Principi Augusto Electori obtulisti, gaudeo sane et gratulor tibi. Magnitudinem et pulchritudinem certe picturarum in specimine illo Ellebori nigri, flore candido, quod ad me misisti admiror; pro eo etiam, quod jubes ut petam si quæ mihi desint ex catalogo, quem addidisti, merito equidem, amicorum optime et liberalissime, tantum tibi debeo, quantum tu ipse volueris et petieris. Catalogus tuus nunc non est ad manum, et festino propter varias occupationes, quamobrem nihil in præsentia peto. Sum et ipse subinde in variis plantis depingendis occupatus. Ellebori nigri tres species in hortulo mihi crescunt, quarum una florem lacteum facit, qualem misisti: eam proximâ hieme mediâ florentem ex Italia accepi; pictum quidem etiam antea acceperam. Vidi et purpureo flore, aut florum potius calice, qui imperitis flos videtur. Affirmant aliqui in eâdem planta album esse florem, qui postea adultior purpurescat, de quo mihi nondum satis constat. Jucundissima mihi fuit effigies tua, quam vasculo e Juniperi ligno inclusisti, eamque inter thesauros meos habebo, donec, quod opto nobis divinitus concedi coram aliquando intueri nos mutuo contingat. Sin minus, melioribus animi oculis meliorem nostri partem aspectando per mutua litterarum colloquia et officia nos interim consolabimur, donec in meliore vita Deus O. M. nos conjungat. D. J. Kreich, virum de me bene meritum, resaluto. Verbasculum montanum spero me ad nundinas Sep-

tembris Francofurdia ei missurum. Venio ad posteriores litteras tuas, Torgæ datas 21 Aprilis, cum elegantissimo libello tuo de calculis, qui in humano corpore nascuntur, cui per se muneri sane splendido, erudito, raro, et mihi longe omnium gratissimo, ex argento etiam numos duos bene crassos adjecisti, ut me prorsum omnibus modis tibi adstrictum et obligatum redderes. Ego cum liberalitate tecum certare forsan non possim, nec hic artifices tales habeamus: interim donec occasio remunerationis aliqua mihi exspectatur, Deum orabo per unigenitum suum filium D. N. Jesum, ut te mibi et tuis et musis nostris incolumem conservet, idque tota mente orabo. Multis jam modis expressam iconem tuam habeo, et sæpius inspectare et Deum tibi propitium optare soleo. Accepi etiam carmen de insignibus familiæ Kenntmannicæ a M. Laur. Dommhofero conditum, idque magna cum voluptate perlegi. Pro hoc et aliis omnibus et calculis seu lapillis unâ cum libello, quo eos describis, ad me missis, iterum atque iterum gratias ingentes, (immortales vellem si possem) benignitati erga me tuæ incomparabili habeo agoque. Ego hoc tempore ad te nihil mitto; spero autem ad Septembrem missurum me aliquid, quod faciam tunc libentius, quoniam certius tibi redditum iri spero. Tum etiam scribam plura, et ad D. Fabricium quoque, quem nunc officiose saluto. Manum ejus de Callinæ gemma agnovi et sum deosculatus. Jubebis eum quoque aliquid ad nundinas proximas a me exspectare. Quod si mature has acceperis, percupio, Basaltæ specimen aliquod ad me mitti: cujus picturam juxta fulmineum lapidem in medio perforatum in tuo de calculis hominis libello posuisse videris incudis forma, de quo tamen dubito. Catalogum rerum fossilium tuarum, quem jam olim a te accepi cum meo de lapidibus libello conjunctum edere statueram, si non disuaderes. Sed cum numerus rerum illarum a te nunc, ut intelligo, valde

sit auctus, consilium muto: nisi tibi placeret et vacaret Catalogum illum de novo, ita ut auctus esset rebus tuis novis omnibus, describendum curare, et ad nundinas proximas Francofordiam mittere. Sed hoc totum tui consilii et judicii esto. Osyridis nomine depicta a te herba in libro tuo, olim mihi concesso, mihi ignota est. Si potes, vel alio nomine mihi eam indicare, aut specimen ipsius siccæ mittere, gratum erit. Cupio etiam scire an in herbario tuo, illustrissimo principi oblato, facultates quoque stirpium exponas, et, an animus sit, aliquando edere. Quod ut facias hortor. Nam eo citius res herbaria excoli et absolvi poterit, quo plures diversis in regionibus eam coluerint. D. Laur. Hiel meo nomine salutari cupio, si contigat, ut ad ipsum scribas. Nam ejus litteras exoptatissimas toto jam seculo mihi desiderare videor. Vale felicissime.

Tiguri 1564, Junii die 24.

T. tanquam frater amicissimus
Conradus Gesnerus.

Si potes doce, quæ sit Rorippe herba a Saxonibus dicta, cujus Eur. Cordus meminit. Item Eierkraut, ab ovis dicta herba, quæ sit.

XIX.

Cl. V. D. Joanni Kenntmanno medico, Doctrina et artis usu primario, Domino et amico suo observando.

Litteræ tuæ Torgæ datæ, Octobris die 5 Norimberga tandem ad me missæ, Januarii die 9 demum mihi redditæ sunt, Kenntmanne ornatissime, cujus moræ causam esse puto D. Heroldi medici, ad quem missæ fuerant diuturna absentia. Sed gaudeo omnia salva ad me pervenisse. Et cum ex inopinato hodie nuntium Norim-

bergam profecturum reperissem nolui differe responsum ad Francofurdienses usque nundinas. Spero autem hasce citius ad te perlatum iri. Litteræ tuæ semper elegantes, eruditæ et bene descriptæ pictæque sunt, meæ rudes et festinatæ: quod partim occupationibus meis, partim etiam visui luscioso, ne dicam, semicœco attribues. Valeo alioqui, Dei gratia, satis commode pro meo temperamento. Pestis Dei gratia ante mensem nos plane reliquit. Deus te quoque incolumem cum familia servet. Pro iis, quæ de Osyride et Rorippa aliisque scripsisti, gratias ago. Rorippa quidem a Fuchsio et Trago germanice Welsamen nominatur. Estque seminis etiam usus ad lumbricos et calculos renum pellendos: ad sanguinem sistendum vim ejus hactenus ignoravi: grata est Struthiopteridis pictura. Rhabarbari folium cum eo, quod pinximus, conferam, ut emendetur. Conjicio autem speciem Lapathi montani esse. Et verum quoque Rhabarbarum apud Persas ac Indos non nisi Lapathi speciem esse, odor fere, saporque color ac vires testantur; et Rhaponticum verum, quod quo frigidiore nascitur loco, tanto propius ad Lapatha nostra accedit: inter nostrum ac Persicum mediæ forte naturæ. Quæ cum ita mihi persuasa sint Iconem Rhabarbari a Matthiolo positam, quæ floribus et alias a Lapathi natura procul recedit, sane suspectam habeo. Gratum est et Hemionitidis folium. Spatulæ fœtidæ florem nunquam videram: proinde picturam ejus abs te peto. Moluca indica jam in horto mihi provenerat ex semine, sicut et Lilium Turcicum ex radicibus cum terra missis ad me Verona: nam semen non fert: Missum est autem Gladioli Indici nomine. Ego ad Asphodeli species retulerim. Sed in his quoque plurimum debeo voluntati tuæ et picturæ sua magnitudine elegantiaque perplacent. Habueram et Creti eum Thlaspi. Posthac nullas stirpium icones te mittere velim præterquam illarum, quas petiero, ne sumptus fru-

stra. Si quas vero rariores habes, illas mihi nominari aut florem foliumve siccum mitti sat fuerit. Lapidum picturæ, quas misisti, sane mirabiles sunt, et ut incognitæ mihi antea, ita longe acceptissimæ. Cyclaminum minus si magnitudine tantum differt a majore non requiro. Arisaron quoddam habeo foliis angustis et longis, sed hactenus nondum mihi floruit. Accepi et Basaltæ specimen et folia aliquot Catalogi fossilium tuorum, cujus reliqua etiam ut primo quoque tempore ad me mittas, vehementer te oro, quo possit mature edi cum meis. Matthioli stirpium commentarii latini novi ad Nundinas vernas Francofordiam ferentur, in folio regali, ut audio: an vero aliquid amplius, quam Germanici contineant nescio. Germanica nomina fossilibus addi placet mihi: et velim etiam Bisultæ Germanicum nomen ex te discere. Herbam Eierkraut Dodonæus Saxifragæ aureæ nomine appellat. Hæc brevissime sub tenebras noctis ad tuas respondi. Francofordiam iterum scribam Deo favente ad Ernestum Vogelium et Euporista Dioscoridis nostra ad te mittam. Vale felicissime dulce decus meum, et vive in Domino.

Tiguri, 1565, Jan. die 27.

T. T. Conradus Gesnerus.

XX.

Summa doctrina et virtute viro, D. J. Kenntmanno, Dresdensi, Doctori Medico et Philosopho præstantissimo, Domino et amico suo sincerissimo.

Longiorem epistolam Froschovero typographo nostro ad te commisimus cum lexico latino-græco. Hanc vero brevissimam scorsim ad Rihelium, Argentinensem typographum, misi, ut Francofordiæ meminerit Parabilia Dio-

scoridis addere, quæ cum his litteris spero accipies. Angelicam audio nasci in Bohemiæ montibus et in Misnia contermina: radice nigriore quam sativæ: cujus radicis specimen exiguum cupio aliquando videre. Viperæ veræ aut saltem cognati serpentes an usquam in Germania reperiantur, dubito, et miratus sum, cum legerem in libro Cornarii de peste, Basileæ olim excuso, p. 79. Thomam, Misenum pharmacopolam Riga apud Livones theriacam componere solitum viperis arte quadam istic etiam a se captis, quas (inquit) per omnem ubique Europam haberi et capi posse affirmabat. Ego in hac re judicium tuum desidero. Mihi in Germania aliisque frigidis regionibus viperam reperiri non fit verisimile, et forte ne quidem in Italia habetur, sed genus aliud, quod Marassum vocant, in eo cognatum, quod et ipse non ova sed catulos vivos pariat. Sicuti et Cœculia serpens, apud nos ein Blindschleicher, quod Basileæ pharmacopola quidam pro vipera uti solet. Ego vivam habui veram Syrtiacam anno superiore Verona ad me missam a pharmacopola, qui loco quodam aprico et saxoso muris septo eas feliciter alit. Quod si veræ viperæ haberi non possent et trochisci theriaci nobis essent suspecti, ut sæpe sunt, interrogatus ego, quid substituerem: sulphur vivum lectissimum respondi: de quo itidem sententiam tuam expeto. Vale!

Tiguri 1565. Martis die 2[illegible].

T. T. C. Gesnerus.

XXI.

Ego vero, charissime frater, ita jam sum securus et confirmatus animo de sincera et perpetua tua erga me amicitia atque benevolentia, ut magno litterarum apparatu et multis præfationibus minime opus mihi apud te fore existimem amplius, sed omnino amice, familiariter,

fraterne ac simplicissime ad te scribere ausim, quod tu etiam mutuo facies. Respondeo nunc ad binas litteras tuas, quarum priores quinto Octobris datæ, Januarii 9 demum ad me pervenerunt. Alteræ vero Decembris 17 (si bene lego) datæ, multo citius redditæ sunt. Quæ misisti, omnia recte ad me perlata sunt. D. Fabricii libellum de metallis cum Jacobi fratris ad te epistola accepi, qui sane mihi gratissimus est et ipse nunc ad eum scribo. — Pro iis, quæ de Osyride, de Accipitrina s. Sanguinaria scripsisti, gratiam habeo, ut etiam pro pictura et portiuncula Strutiopteridis, pro folio Rhabarbari, quod curabo emendandum; et altero Hemionitidis. Rhabarbarum apparet plane cognatum esse Lapathorum generi, sicut et Rhaponticum verum, quod inter Rhabarbarum atque Lapathum nostrum medio fere loco collocarim, conjecturis a sapore, et facultatibus inductus, Lapathum certe magnum, foliis rotundis, radice non dissimili, etiam in Alpibus nostris observatum a me memini. Unde fit ut exhibita Rhabarbari a Matthiolo figura sane mihi suspecta sit. Lilium rubrum Turcicum, cujus flos uno die tantum durat, semen autem non fert, si D. Kreichius in horto non habet, mittam ei radicem recentem autumno proximo si vixero, et alia quædam. Nunc ad ipsummet scribo et varia seminum genera mitto et Verbasculum alpinum. Spero vos omnia habere communia. Quidquid de iisdem aut aliis tu quoque desiderabis, proximis litteris petes. Pro picturis perelegantibus Lilii hujus et Thlaspidis Cretici aliisqne cum Epistola illa missis, inter quæ fuerunt nummi duo crassi argenti, quorum alter imaginem tuam repræsentat, gratias tibi egi nuper etiam litteris Norimberga missis Januarii die 27. Volui autem paucis repetere, si forte responsum illud non accepisses. Arisari picturam accepi aliquando a D. Leuchsnero sine coloribus. Et quamquam herba mira est, flore præsertim, nihil tamen peculiare præter Aron et dracunculum

habere puto: nescio an fallar. Catalogum rerum fossilium accepi jam integrum et curassem ad has nundinas prelo absolvi, sed operas non habuit patruelis meus propter grassantem pestem, a qua Dei gratia sub ipsum Domini natalem liberari cœpimus. Ab his nundinis ut imprimantur omnia operam dabo. Eierkraut vestia est saxifraga aurea Dodonei. Lapides depictos etiam accepi: et de Isatide libellum, quem nunc remittere volui. Sed patruelis meus rogavit, ut sibi concederem imprimendum: cujus specimen mitto. Spero id authori non ingratum futurum. Si tamen addere ad finem libri aut mutare aliqua voluerit, faciet id mature ut proximæ æstatis mense Junio aut Julio ad summum ad nos perferri possit. Jubebo enim ultimum folium tam diu differri. Simul etiam quot exemplaria ad se mitti petat, perscribet. Sed hæc forte ad D. Fabricium scribere debueram, tibi non molestum erit ei significare et mittere specimen. Cum tuis posterioribus Basaltum denuo pictum accepi: pro quo nimium certe facili et liberali animo tuo in me plurimum tibi debeo. Porro, quod non solum in gratiam meam Catalogum tam operosum perficere voluisti, sed eundem quoque in meum nomen, supra quam mereor, et honorificis titulis, et mearum lucubrationum splendida laude adjuncta inscribere dignatus es, et publice de metallico tuo thesauro, quidquid petiero liberalissime offerre, in eo sane summam virtutem tuam ac liberalitatem exosculor atque amplector, et me meaque vicissim omnia tibi studia atque officia, et quidquid in rebus meis est, sincero animi candore offero. Deus O. M. propter unigenitum suum te mibi tuisque et arti nostræ illustrandæ tantisper animo et corpore incolumem conservet, donec is idem occasione et facultate debitam tibi gratitudinem referendi, aliqua magis, ex parte quam hucusque factum est, me juverit. Moschionis memoriam non deponam. Thomas Guerinus, Basiliensis ty-

pographus, recepit se impressurum cum aliis quibusdam muliebribus. Pro strenua tua, qua me calculis aleatoriis triginta elegantissime profecto factis, et quarum similes hactenus non videram, donasti, gratias ingentes ago. Ego nec argentum nec aliud hujusmodi pretiosum ad te mittere possum; et desunt nobis artifices, quare chartacea nostra munuscula boni consules. Mitto nunc Lexicon latino-græcum, cui nihil inscripsi: ut si usui forte tibi ac tuis non esset, amico aut cui volueris dones. Curabo etiam ut Argentina aut potius Francoforto e nundinis Parabilium Dioscoridis liber a Moibano quodam Medico Augustano translatus et scholiis expositus, a me vero post ejus mortem absolutus ad te mittatur. Epistolam tuam Friburgum ad Patruelem scriptam Basileam misi ad amicum meum Medicum Theodorum Zwingerum, cujus forte lucubrationes aliquas vidisti; nunc etiam volumen magnum, cui titulus Theatrum vitæ humanæ a Con. Lycosthene inchoatum ab ipso perfectum prodit (sunt autem loci communes exemplorum ex historiis). Rescripsit se recte curasse. Addideram schedam, ut patruelis tuus, si quid respondere tibi vellet, mature huc ad me mitteret, sed nihil adhuc respondit. Iconem tuam et insignia et cistam loculamentis distinctam, quibus fossilia tua digessisti, diligenter sculpi curabo. Vale in Domino!

Tiguri, 1565. Martii die 23.

T. tanquam frater
Conradus Gesnerus.

Epistolium aliud ad te Argentinam Rihelio mittam, eam solum ob causam, ut Francofordia Parabilia Dioscoridis ad te mittere non obliviscatur.

Mitto et de peste libellum nostrum, nuper hic editum, de communi sententia duorum hic medicorum et

meâ, sed populo scriptum non Medicis: de quo censuram tuam libere te velim proferre.

XXII.

Cl. Viro D. Jo. Kenntmanno, Doctori Medico, Physico Torgensi, totius rerum naturæ peritissimo, Domino et amico suo incomparabili et honor. S.

Accepi tua omnia, amicissime D. Kenntmanne, et medio Julii superioris gratias egi, litteris Norimbergam ad D. Hieronymum Heroldum missis: quas spero te accepisse sicut et Euporista Dioscoridis, cum latino-græco Lexico, quæ nundinis vernis miseram. Nunc mitto impressa exemplaria tua, numero 6, plura missurus, cum primum petieris. Typographus se tibi obligatum ait, et de libris a se aut fratre defuncto impressis, si quos petis, ut accipias operam dabo gratitudinis ergo. Nihil autem forte est ex illis, quod delectare te possit, nisi forte volumen Chirurgicum in folio excusum, in quo multi Chirurgiæ scriptores excusi sunt. Eo si careas et desideras, iudica. Ad D. Georgium Fabricium etiam scribo et mitto ei exemplaria tria. Libelli de Isatide etiam impressi sunt, quorum exemplaria aliquot typographum Francofordia transmittere D. Fabricio jussi, quem moneo, cum acceperit, tibi etiam exemplar, ut communicet. Quod me attinet pro tua tam honorifica mihi inscripta dedicatione, ac tot laboribus ac sumptibus meâ causa susceptis, quodque maximum est, pro optimo et benevolentissimo tuo in me animo, me meaque omnia, quidquid ingenio, corpore et fortunis meis possum aut potero unquam, tibi offero. Tot quidem tantaque et vetera tua, et nunc nova hæc beneficia in me tua sunt, ut nisi tu animum meum paratissimum tibi, amantissimumque et observantissimum tui, pro aliqua gratitudinis parte accipias, perpetuo ingratus sim futurus. Conabor tamen

(cum Deo) rebus etiam ipsis aliquibus præstandis paulatim et per intervalla, per omnem vitam me tibi declarare. In præsenti librorum tuorum impressione si quid peccatum animadverteris, admone et emendabitur alias. Dubitavimus et hæsitavimus alicubi in Germanicis quibusdam vocabulis præcipue, quod et res ipsæ quædam nobis incognitæ essent, et Dialectus vestra non parum a nostra dissideat. Aliâs cum otium majus fuerit, de paucis quibusdam dubiis ad te scribam. Inspexi exemplar ante prelum, et paucula quædam circa Ortographiam mutavi: in Germanicis forte typographus me nesciente et nolente aliqua ad nostram Dialectum deflexit. Sed ea pauca et parvi momenti esse puto. Tu melius videbis et admonebis, aut etiam objurgabis nos libere, si quid peccavimus. Non vero solum ante prelum, sed primam quoque formam impressam inspicere, et librarii seu compositoris, ut vocant, errata egomet corrigere volui, non minus in tuis quam in meis. Rogo autem, ut meum quoque de figuris lapidum librum (quem nimium sane festinatum et in typographi gratiam circa finem etiam mutilatum, ut ad nundinas absolvi posset, quod ille urgebat, emisi) per otium paulatim inspicias, et de illis omnibus, ubi aliquid emendandum tibi videbitur, pro tuo candore liberrime me admoneas. Agnosco enim, quam multa adhuc in harum rerum cognitione me lateant, de quibus tu recte judicare potes. Insignia familiæ tuæ spero recte sculpta esse. Mitto etiam ad te Practicam Medicinalem cujusdam Galli anonymi, hic impressam nuper. Typographus ægerrime ad nundinas libellos nostros absolvere potuit, quare colores addere non licuit. Ad proximas vero nundinas, si vita dabitur, plurima exemplaria coloribus illustrata habiturum se ait, quo tempore ut tu etiam accipias, meminero. Plura nunc scribere non vacat, propter epistolas alias quamplurimas, quas Francofordiam nunc mitto, ut inde in di-

versas regiones ad amicos distribuantur. - Audio Erasmum Reinaldum quendam Germanum, nescio cujatem, Bononiæ in Italia Medicinæ studiosum fuisse anno 1560, qui apud Ulyssem Aldrovandum medicinam profitentem Bononiæ, rei herbariæ studiosissimum, mentionem fecerit Glycyrrhicæ in Germania nascentis, radice rubra, flore purpureo, item Glycyrrhicæ Echinatæ (cujus particulam ego siccam habeo, radicem et florem desidero) Gladioli flore cœruleo Islebiæ nascentis, (ego purpureo tantum flore vidi), Lupuli triplicis, quorum unus cœruleum, alius luteum florem habeat, tertius forte vulgarior est: postremo Vermiculi a Divo Joanne denominati, alis nigris, albicante per medium puncto, cujus pars inferior ventris siccata sub cineribus, pro tingendo serico, quod Chermes (Kermes) dicitur, usurpetur. De his si forte aliquid cognovisti, cupio per otium a te certior fieri, tum Aldovrandi, tum multo magis meâ causâ. Oleaster Germanicus a Cordo dictus, estne frutex ille, quem Rhamni nomine depictum in libro Iconum tuo vidi? Hæc dum scribo litteræ mihi redduntur Vercellis scriptæ a Fr. Alexandro Vercellensi medico, cujus liber Apollo inscriptus Venetiis nuper impressus est: omnem (ut titulus habet) compositorum et simplicium normam suo fulgore ita irradians, ut ejus meridiana luce contenti Medici et Pharmacopolæ omni librorum copia neglectâ ad quævis opera facillime se accingere valeant. In eo libro, sive Antidotario, multus est passim contra Matthiolum. Promittit autem mihi, se multa rara ad me missurum, inter alia Satyrion verum, sed forte non ante ver proximum. Ego nunc demum, omissis rebus aliis omnibus formam operi herbario meo addere incipiam, cum hactenus in materia tantum colligenda occupatus fuerim, et alia etiam quædam egerim. Spatula fœtida mihi quoque hoc anno demum floruit, et nunc fructum habet, sed nondum maturum, sicut et Iris illyrica. Mitto specimen

herbæ mihi incognitæ ex horto meo, in A Scheda, cui flosculi sunt luteoli, inodori; folia Leuconii: semina in folliculis, ut vides: et aliam in B Scheda, quæ Thlaspidio coguata videtur, æque acris est aut magis, et amarior multo. Sesamoiden aliqui vocant, quibus et ego subscribo. Quod si id non esset, ejus tamen vires habere judico. Senteutiam tuam de utraque exspecto. Si tibi constaret, ubi diem suum obiisset Cornarius et an inter libros ab eo relictos inveniretur adhuc Plinii Exemplar ab eo emendatum, quod hæredes forte vel commodato mihi darent vel typographo alicui empturo venderent æquo pretio, gratum foret id intelligere. Schisti nodum et Morion seu Pramnium et Encrinon, quorum Agricola meminit, libenter viderem. Si potes, mitte, et remittam: Et lapidem ossi similem qui in cotis aut coticulis reperitur, quem fractæ articulationi ossium similem esse scribit Agricola sub finem libri 4ti de ortu et causis subterraneorum. Mitto costi radicem, quam Lusitanorum navigationibus debemus: ea an tibi quoque Costus vera existimetur indica. Matthiolus eam habet in suis latinis Commentariis hoc auno impressis Venetiis, quæ radix Zingiberi similis est, major, laxior, et sublutea, quam ego Zingiberis potius quam Costi speciem crediderim. Eam quoque si petieris, mittam. Vale feliciter!

1565, Tiguri Augusti die 27.

Mulicbria nostra tandem aliquando, spero, prodibunt. Fefellit promissiouem suam typographus Basiliensis. Sed fiet tandem aliquid, Deo faveute. Saluta officiose D. Joach. Kreichium, cujus etiam horti Catalogum cum occasio se offeret, excudendum cum aliis quibusdam curabo. Raptim, non relegi.

T. ex animo
Conr. Gesnerus.

F I N I S.

Specimen epistolarum ejusdem ineditarum.

I.

Gesneri epistola ad Bullingerum scripta Parisiis cum annum ageret decimum octavum.

Eximio viro D. Henrico Bullingero, Tiguri a sacris concionibus, patrono studiorum optimo Salutem!

Jam fere annus est, qui nobis tamen vel seculum videtur, quod nihil a vobis litterarum accepimus. Alii diuturno silentio sæpe in alienam, atque secus, quam res habeat, opinionem veniunt. Sed vestra in nos propensa voluntas atque studium etiam sine litteris, et ut ita dicam sine tessera, nunquam non testatissima nobis erunt. Sollicite tamen interim et quasi aperto sinu puerorum instar litteras a vobis et avide exspectamus et tacite poscimus, quo, cum de nostratibus omnibus tum vero de te præcipue et patria certiores fiamus: ὡς οὐδὲν γλύκιον ἢ πατρίδος, nosti Homerica. Quod ad nos, Ammiano scripsimus, quem, si modo redditæ sunt, rem omnem tibi aperuisse arbitror. Te, cujus es humanitatis Clientes non neglecturum speramus, atque adeo certi de fide tua sumus. Spes fere dubia esse solet, ὁ δὲ ἀνέλπιστος βίος, ἄριστος. Nos quoque jam olim multis iisque magnis tibi nominibus obligati, certam magis tuam beniguitatem fidemque spe conceptam habemus. Amaltheam inter sidera collocatam ferunt, quæ Jovem nutrisset, tu vero quantam laudem merebere, Musas Jove prognatas tam candide, tam liberaliter fovendo. Non alia Musis θρεπτήρια reddes, nisi quæ in earum studiosos contuleris. Verum hæc hactenus. Pecuniam quam maturrime mitti

vellemus. Nosti illud, ἡ πενία χωλὸς πρὸς τὸ φιλοσοφεῖν, quamvis πενίαν Diogenes φιλοσοφίαν αὐτοδίδακτον vocarit. Pergimus in litteris pro virili, perrecturi amplius, nisi hîc etiam Musæ pecunia flectendæ essent, ut aureo malo Hippodamela. Verum et hîc et in aliis omnibus argenti Charybdin Parisios dixeris. Nos interim, quoad ejus licet, frugaliter et parce, neque id sine Musis ætatem agimus. Vale præsidium et dulce decus nostrum!

Parisiis VII Calendas Septembris 1534.

C. Gesnerus, ex animo tuus.

Ex Autographo Gesneri Bibl. Carol. T. XXVII. p. 257.

II.

Epistola Gesneri ad Bonifacium Amerbach J. C. Basilensem, scripta Turici, cum Gesnerus annum ageret vigesimum nonum.

Redditæ mihi sunt literæ tuæ et Antonii Fuggeri, doctissime Amerbachi, pro quo genere officii plurimum me tibi debere fateor. Et ne forte mireris, quid tanto viro negotii mecum sit, scias me per literas ejus commendari famulis suis, Antwerpiæ et Dantisci, si forte illuc proficiscar ad proximum ver, vitam largiente Domino, historiæ animalium gratia, quod facere proposui, si nihil aliud incidat. Hæc libentius ad humanitatem tuam scribo, ut studiorum meorum rationem intelligas, ac in eisdem promovendis, si quid vel nunc vel aliâs huic instituto meo commodum occurrat, adesse mihi digneris. Quamobrem Catalogum ad te mitto animalium, de quibus scribo: quamquam nonnulla ibi nominantur, quorum veras effigies nondum habeo, spes autem est, per amicos comparari posse, ut leopardi, hyænæ, tigridis,

uri, bisontis, capreoli tum communis tum ejus, qui moschum gerit, lyncis, damæ: muris Indici s. Pharaonis, quem ichneumonem existimo et paucorum quorundam aliorum. Non pauca etiam habeo, quorum nomina catalogo inscripta non sunt. Omnia sane ad vivum cum suis coloribus depingi curo. Historiæ partes sunt: nomina in diversis linguis, descriptio corporis singulorum et actionum morumque etc. remedia, apparatus ad cibum et alia quædam. Succisivis etiam horis Bibliothecæ meæ appendicem paro; et quoniam scio instructissimam esse Bibliothecam tuam, et alias multas te inspexisse, visum est interrogare abs te, an usquam videris librum Richardi de Burg episcopi Dilmelmensis, et cancellarii Eduardi tertii regis Anglorum, quem scripsit de institutione Bibliothecæ cujusdam in Anglia, Philobibli titulo, ut meminit Trithemius Abbas, qui eundem typis excusum esse testatur. Sive igitur vel hujus libri indicatione sive aliter consilio tuo labores meos adjuveris, quantum ejus sine molestia tua fieri potest, non credis quantum me sis beaturus. Vale et nugis meis sive puerilibus, si ita videtur studiis fave.

Tiguri 18 die Novembris 1545.

Deditissimus tibi Conradus Gesnerus.

Si quid abs te vel antehac editum est, vel in posterum edendum paras, oro ut mihi significes, quo tui nominis possim, ut cupio, in Appendice nostra mentionem facere. Item catalogum bibliothecæ tuæ, si quem habes confectum, aut aliarum, quæ forsan apud te sunt, si communicaveris mecum mox bona fide remittam. Des. Erasmi felicis memoriæ librorum indicem a Gilberto Cognato accepi.

Iterum atque iterum vale!

Ex Collectione Epistol. autograph. in Archivo Antistitii Basileensis, 1545. N. 18.

III.

Epistola Gesneri ab eo Turici anno ætatis quadragesimo quinto ad Lælii Socini fratres et cognatos in Italia captos propter verbum Domini et de morte periclitantes.

Gratia vobis et pax a Deo Patre nostro et Domino nostro Jesu Christo!

Viri nobiles et clarissimi fratres!

Postquam intellexi a Nobili viro, fratre nostro in spiritu, vestro autem secundum carnem quoque, Vos multo jam tempore in vinculis detineri propter nomen Domini, volui ad vos consolationis aliquid mittere, quamquam in hoc argumento parum idoneus neque exercitatus: animo quidem et spiritu vestri amantissimus, propter fratris præcipue vestri erga me amicitiam et officia.

Primum itaque gratias ago Deo et vobis gratulor propter veritatis æternæ cognitionem, qua vos dignatus est: in qua ut hactenus forti constantique animo perstitistis, ita ut perseveretis ad finem usque Deum oro, vosque adhortor. Video quam difficile et durum sit carni, tot tantasque hujus mundi, quibus uti fruique poteratis, commoditates, voluptates et eminentias relinquere: divitias non vulgares, honores splendidos, familiam et gentem nobilem, amicos excellentes, singulari pudicitia uxores, liberos charissimos et si quid aliud animos hominum demulcere potest, horum enim, opinor, nihil vobis deesset, si velletis: denique dulcissimam patriam et totum hunc mundum vitamque propriam. Fateor hæc vel singula relinquere difficile esse: omnia vero, non modo difficillimum, sed supra conditionem humanam. At quo difficilior hæc victoria est, eo honestior et speciosior erit. Majora sunt incomparabiliter illa, quæ speratis

bona: a morte ad immortalitatem ingredi; pro vita caduca comparare vobis æternam: divitias fluxas thesauro cœlesti permutare: pro vulgi et instabilis fortunæ honoribus perpetuam apud omnes sanctos gloriam consequi: pro familia et amicis consortium omnium, qui a condito mundo fuere bonorum, piorum et sapientium hominum Patriarcharum, Prophetarum, Apostolorum et ipsius Domini nostri Jesu Christi perpetuum: denique pro terrestri patria cœlestem nobis contingere; amicos, cognatos, uxores, liberos non amittetis sed præibitis: sequentur illi pietatis et constantiæ vestræ vestigia. Sed hæc et hujusmodi consolationum genera jamdudum animis vestris familiaria esse scio, nec eis immorari necesse existimo: Non dubito me vobis ultro currentibus calcar addere; libet tamen veluti præsentibus vobiscum verba tamquam extrema (nisi Deo aliter videatur) colloqui et valedicere; libet me ipsum exercere et præparare ad simile certamen, ut, si opus fuerit, promtior sim. Non puto quicquam novi aut insperati vobis accidere. Prædixit hæc omnia nobis Christus noster, et vos (opinor) hoc animo ejus doctrinam acceptastis, ut quandocunque opus esset, vitam et sanguinem pro eo funderetis, sicuti ipse prior pro nobis fecit: quamquam plurimi interest, ut ipsi intelligitis. Homo id totum fere quod est, animus et spiritus est, aut esse quidem debet, non enim in aliis quam animi bonis felicitas ejus posita est, non in corporeis, multo minus externis, quorum utraque fluxa et caduca sunt, animi bona nominant fere virtutes; inter quas quæ agendo exercentur laudari solent; quæ vero in contemplatione aequiescunt gloriam et honorem merentur. In his rursus optima et honoratissima est ipsius Dei per fidem contemplatio, eoque magis, quo sincerior et aliis cum negotiis tum contemplationibus minus permixta fuerit a corpore quoad ejus fieri potest ac rebus corporeis separata, ut cum mens ipsa se ipsam contemp-

tatur et in se imaginem Dei, nostris quidem peccatis obsoletam, Christi vero gratia restitutam. Quamobrem etiam Gentilium quidam dixerunt: sapientiam veram esse meditationem mortis non tam vulgaris, qua corpus vi aut sponte naturæ ab anima segregatur, quam illius, quæ bonis et piis tantum peculiaris est, per quam animus ultro a corpore et carnis cupiditatibus se abstrahit, et ita utitur corpore ac pertinentibus ad ipsum rebus tamquam non utatur: ac vivit non tam sibi et corpori, quam Deo et pietati. Vos cum hoc mortis et separationis animi a corporis nexu genus, sapientibus proprium diu meditati sitis per Christum, in eodem et per eundem vulgarem quoque illam et naturalem mortem, quandocunque fatalis hora adfuerit, fortes subite; nec expavescite nimium: Dominus Christus, qui de morte et inferis triumphavit, tanto efficacius vobis aderit, quanto magis auxilio suo vos indigere videbit. Illius enim corporis pars estis: Ille suo spiritu vos reget ac sustentabit utque in hac infirmitate vosmet ipsos et mundum universum vincatis efficiet. Ardua profecto res est et fere divina hominem a solo Deo pendere toto pectore suo, quod vix alibi in hac mortalitate contingit quam in captivitate præsertim justam ab causam, quam tamen injustam et morte dignam carceris Domini judicarint. Undenam enim salutem illi sperent præterquam a solo Deo. Toti in alieno arbitratu sunt, omni mundano auxilio destituuntur! Qui in aliis discriminibus periclitantur a diversis rebus plerumque auxilia sperant, ut ab artibus aut scientiis suis vel aliorum viribus et divitiis. At qui captivi sunt, si causa fuerit capitalis, spe nullâ ejusmodi ali possunt: et impii quidem captivi nec a Deo nec ab hominibus sperant quicquam ac moriuntur desperati. Pii vero fidelesque unice a solo Deo pendent, idque magis, si justa eorum causa est; maxime vero si propter ipsum Dei sui nomen

in vinculis sint. Hoc igitur nomine in hac calamitate, ut mundus et caro judicant, gaudere et gratulari sibi debent, quod Deus voluerit eis hanc occasionem dare, quum aliunde quam a solo ipso auxilium sperare non possunt, ideoque animis a toto mundo separatis in unum ipsum respiciunt: quâ quidem re divinius et Deo gratius ab homine præstari nihil potest. Mentem enim ita in ipsum affectam, ut ab ipso solo auxilium speret atque imploret, procul dubio exaudiet et exhilarabit Dominus. Hæc occasio et vis quodammodo animum universum ad Deum convertendi et jam vivendi hanc vitam, quasi illam non vivamus, ac terrestre nihil cogitandi (nisi quatenus carnis infirmitas subinde nos tentat) in alia conditione, quam in qua vos nunc estis, homini vix datur. Reputare igitur vos felices debetis et Deo gratias agere cupereque dissolvi, ut cum ipso sitis.

Gentilium aliquos legimus Deo incognito vota et sacra fecisse, et an vivere sit mori, mori autem vivere dubitasse, atque hoc animo nonnullos fortiter diem extremum clausisse, quod aut nullum post mortem boni malive sensum, aut bonis bene, malis male futurum omnino persuasi essent: sicuti de Socrate etiam legimus, qui contemta Deorum gentilium multitudine cicutam fortiter bibit, et paulo post animam reddidit. Nos vero, qui non ignoto Deo, sed per Dominum nostrum Jesum Christum, Ejus ab æterno filium et nobis ceu fratrem factum manifestato fidem habemus; cui non aliena sacrificia sed nos ipsos offerimus; qui de animarum post hanc vitam statu non dubitamus; et pios homines ab hac vita in meliorem statim transire credere nos profitemur, in morte subeunda propter optimam honestissimamque omnium, quæ cogitari queat causam, trepidi et ignavi erimus? Absit! Credimus enim et scimus, vitam hanc humanam instar mortis esse, aut vix umbram veræ vitæ; illam vero, quam speramus, vere esse vitam bea-

vissimam et æternam; nec aliter quam per mortem corpoream aditum ad illam dari. Quid vero est, quod vitam nobis extendi cupiamus? Nonne homo *bulla* est? et terra inque terram revertetur? An vitæ duratio ad unam horam nobis certa erit? An melior honestiorque moriendi conditio ulla, si vel millenis annis vita superesset contingere poterit? Nosne ipsos speramus multo meliores futuros, si diutius vivamus. Equidem video plerosque ægrotos, cum multa circa vitæ emendationem polliceantur, ubi convaluerint, nihilo meliores, plures etiam deteriores reddi. Nonne omnia in pejus subinde ruunt et nos et nostra quoque extra nos sunt:

Optima quæque dies miseris mortalibus ævi
Prima fugit: subeunt morbi, tristisque senectus.

Nobis certe senescentibns omnia aut fiunt, aut fieri saltem videntur deteriora. Quod si Deo nos offerre et consecrare tamquam victimam volumus, offeramus nos integriores potius, quam aliâs, corpore forsan et animo inferiores. Infinitæ sunt mundi illecebræ ac imposturæ; naturâ vero nos imbecilles. An exspectabimus aliud tempus; quo ad mortem longe deterius affecti simus. Non equidem dico, expetendam esse mortem ipsam per se, sed conditioni tam honestæ conjunctam, quam nisi Deum negare quis velit, negligere nemo queat. Ergo cum Deo naturæque debeamus mortem, seu peccatorum nostrorum stipendium, rem necessariam, naturalem, omnibus communem, proque pœna nobis institutam in gloriam Dei convertere, inque eâdem perpetuæ virtutis et constantiæ exemplar edere, res est profecto summa cum felicitate conjuncta. O veram et solam felicitatem! quæ circa exitum hujus vitæ sibi constat: Felix enim demum is est, qui ad finem usque perseverat, et res omnes a suo fine metimur ac denominamus. Felix, qui non propter exiguam vitæ superstitis ad breve adhuc tempus spem, Dominum suum deserit: Veniat nobis in mentem dux ille

exercitus, de quo in gentilium historiis proditur, quod cum vehementior sitis eum cum toto exercitu premeret, hosti se dediderit, modo copia frigidæ aquæ fieret; quâ datâ, cum affatim hausisset: O quam brevi voluptate exclamavit, res maximas et incomparabiles permutavi: mortem intrepide plerique milites adeunt et hosti in prima acie se opponunt, pecuniæ tantum gratia et fidei, quam suo duci dederunt præstandæ. Quæ vero comparatio est ducis hominum ad illum universi mundi Imperatorem, quæ pecuniæ ad vitam cœlestem? quæ denique fidei obligatæ homini ad illam, quâ Deo Opt. M. homines omnes, præsertim vere Christiani sunt adstricti? Nihil est homo ad illum universitatis dominum; nihil omnes totius mundi divitiæ et voluptates ad vitam æternam. Si Dominum confiteri perseveremus, nulla calamitas tanta est, in qua non consolari nos et tueri tum velit, tum possit. Sin minus, ne universus quidem mundus adversus ipsum sine ipso nobis proderit. Quod si nomen ejus negemus, quonam alio nos consolabimur? quo confugiemus, aut ubi latebimus? Certe cognitum semel Domini nomen negare aut peccatum illud immensum in spiritum sanctum est, aut omnino proximus et proclivis ad ipsum gradus. Oculus non vidit, auris non audivit, nec ascendit in cor hominis, quæ, quantaque bona illis, qui ipsum diligunt, reservet. Sed neque e diverso ullus unquam sensus expertus est, nec ulla cogitandi imaginandive vis assequi potest, quantus illorum sit futurus cruciatus æternus, qui a Deo alieni sunt, quod vel agnoscere ipsum noluerint, vel agnitum rejecerint. Cogitate obsecro, vos esse in circo non paucis spectatoribus sed coram Agonotheta Deo ac universo mundo spectante: certaminis præmium non vulgare propositum, sed tota hac aspectabili natura pretiosius. Celtarum reges olim circa se habebant electos sexcentos solidurios dictos, qui regibus se devovebant, et victuros se et morituros cum illis ad quem-

vis casum, sive morbo illi, sive in bello, sive aliter interirent, nec quemquam ex illis mortem suo regi communem ob metum subterfugisse aut detrectasse, fama est. An nos timidius regi regum nostro serviemus, et pro ipsius gloria mori cunctabimur! Perdemusne æternam animæ salutem, ut corpus ad tantillum temporis supervivat? Estote fortes, charissimi in Christo fratres, et fidem Domino servate integram, hanc enim solum auferre vobiscum potestis, alia cuncta relicturi. Confitemini Domino: quod reliquum est, ipsi committite; penes ipsum esto, velitne vos diutius in hac mortali vita immorari, an vero ad meliorem et æternam transferre. Ipse Deus et pater noster est: fiat voluntas ejus quomodocunque, modo nomen ejus sanctificetur! Ejus enim sumus sive vivimus, sive morimur. Propter nominis quidem ejus confessionem mori sustinuerunt ante vos, nuper et olim, innumeri sanctissimi homines, constantissimi Martyres, quorum memoria gloriaque celebris apud Deum et homines erit proporro. Horum vos exempla sequimini, et vos quoque posteris sanctæ fortitudinis præbete exemplar. Multos constantia vestra movere et allicere poterit, inconstantia plurimos alioqui infirmos deterreret.

Valete felices in Christo, qui locum vobis apud patrem præparavit, cujus vivi, cujus mortui estis. Illi spiritum vestrum et vos totos committite. Iterum atque iterum et æternum valete et vivite in eo, qui solus veritas et vita est!

Tiguri die 6 Januarii 1561.

Vestri amantissimus in Christo frater
Conradus Gesnerus.

Ex actis Ecclesiasticis Brennwaldi, T. III. p. 373.

